

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
кафедра практики англійської мови і методики її навчання

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри практики англійської
мови і методики її навчання

кандидат філологічних наук, доцент

_____ В.Д. Сліпецька « « 2025 р.

**ЗАСТОСУВАННЯ АУДІО- ТА ВІДЕОЗАСОБІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ 9-11 КЛАСІВ**

**Спеціальність: Середня освіта. Мова та література (Англійська мова та
зарубіжна література)**

Освітня програма: Середня освіта (Мова і література (англійська))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації - Магістр середньої освіти. Вчитель англійської мови
та зарубіжної літератури

Автор роботи Михайлів Андріана-Яна Андріївна

Науковий керівник кандидат філологічних наук,

доцент Задільська Галина Миколаївна _____

підпис

Дрогобич, 2025

**Дрогобицький державний педагогічний університет
Імені Івана Франка**

Зав. кафедрою

(підпис)

(дата)

Завдання

на підготовку магістерської роботи

Тема: Застосування аудіо- та відеозасобів для формування англомовної аудитивної компетенції учнів 9-11 класів.

Керівник - кандидат філологічних наук, доцент Задільська Галина Миколаївна

1. Студент - Михайлів Андріана-Яна Андріївна
2. Перелік питань, що підлягають висвітленню у магістерській роботі
 - розкрити сутність аудитивної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності;
 - окреслити вікові особливості учнів основної школи та їхній вплив на формування навичок аудіювання;
 - представити педагогічні умови та дидактичні принципи навчання аудіювання;
 - описати класифікація та характеристика сучасних аудіо- та відеозасобів навчання англійської мови;
 - окреслити стратегії й методики навчання аудіювання з використанням аудіо- та відеозасобів;
 - представити дослідно-експериментальну роботу з формування аудитивної компетентності учнів основної школи засобами аудіо- та відеоматеріалів.

3. Список рекомендованої літератури

1. Гавриленко Н.О. Формування іншомовної аудитивної компетентності. - К., 2012.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва. – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Рогожина Г. В. (2014). Формування іншомовної аудитивної компетентності учнів основної школи. Харків: ХНПУ.
4. Слюсаренко Н. М. Навчання аудіювання: навч.-метод. посіб. / Н. М. Слюсаренко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 120 с.
5. Слюсаренко Н. М. Навчання аудіювання: навч.-метод. посіб. / Н. М. Слюсаренко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 120 с.

№	Назва етапу	Термін	Термін звіту
---	-------------	--------	--------------

		виконання	перед керівником, кафедрою
1.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	лютий - квітень 2025р.	
2.	Теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності в учнів 9-11 класів	травень - липень 2025р.	
3.	Педагогічний потенціал аудіо- та відеозасобів у процесі формування аудитивної компетентності.	серпень- вересень 2025р.	
4.	Дослідно-експериментальна робота з формування аудитивної компетентності учнів основної школи засобами аудіо- та відеоматеріалів.	жовтень- листопад 2025р.	
5.	Підготовка презентації	Грудень 2025р.	

3. Дата видачі завдання 14.02. 2025 р.

4. Термін подачі роботи керівнику 17.10. 25 р.

5. З вимогами до виконання магістерської роботи і завданням ознайомлений (а) _____

(підпис студента)

6. Керівник _____
(підпис)

Захист магістерської роботи

Анотація

Михайлів А.-Я. А. Застосування аудіо- та відеозасобів для формування англомовної аудитивної компетенції учнів 9-11 класів.

Магістерська робота присвячена дослідженню використання аудіо- та відеозасобів для формування англомовної аудитивної компетентності учнів 9-11 класів. У роботі визначено педагогічні умови та методичні підходи до ефективного розвитку навичок аудіювання, проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід застосування медіаресурсів у навчанні іноземної мови. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні інтеграції сучасних аудіо- та відеозасобів у навчальний процес та розробці практичних рекомендацій для вчителів англійської мови. Теоретичне значення роботи — систематизація підходів до формування аудитивної компетентності, практичне — можливість впровадження запропонованих методик у шкільну практику.

Ключові слова: аудіо- та відеозасоби, аудитивна компетентність, англійська мова, основна школа, методика навчання, медіа в освіті

Abstract

Mykhailiv A.-Ya. A. Application of Audio and Video Resources for Developing English Listening Competence in Students of grades 9–11.

The master's thesis focuses on the use of audio and video resources to develop English listening (auditory) competence in students of grades 9–11. The study identifies pedagogical conditions and methodological approaches for effective listening skills development and analyzes both domestic and international experience in integrating media resources into foreign language teaching. The scientific novelty lies in justifying the integration of modern audio and video tools into the educational process and in developing practical recommendations for English language teachers. The theoretical significance consists in the systematization of approaches to forming listening competence, while the practical significance lies in the potential implementation of the proposed methods in school practice.

Keywords: audio and video resources, listening competence, English language, lower secondary school, teaching methodology, educational media

Перелік умовних скорочень.....	7
Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності в учнів 9-11 класів.	
1.1. Сутність аудитивної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності.	
1.2. Вікові особливості учнів 9-11 класів та їхній вплив на формування навичок аудіювання.	
1.3. Педагогічні умови та дидактичні принципи навчання аудіювання	
Розділ 2. Педагогічний потенціал аудіо- та відеозасобів у процесі формування аудитивної компетентності.	
2.1. Класифікація та характеристика сучасних аудіо- та відеозасобів навчання англійської мови.	
2.2. Психолого-педагогічний ефект застосування медіа у формуванні навичок аудіювання.	
2.3. Стратегії й методики навчання аудіювання з використанням аудіо- та відеозасобів.	
Розділ 3. Дослідно-експериментальна робота з формування аудитивної компетентності учнів основної школи засобами аудіо- та відеоматеріалів.	
3.1. Організація експериментального дослідження	
3.2. Етапи роботи з відеофільмом «Paddington» та оцінка результатів.	
Висновки	
Список використаної літератури	
Summary	

ААК – англомовна аудитивна компетентність

ААТ – автентичні аудіотексти

АК – аудитивна компетентність

ІКК – іншомовна комунікативна компетентність

У сучасних умовах глобалізації, активної міжкультурної взаємодії та інтенсивного розвитку інформаційних технологій зростає значення володіння іноземними мовами як засобу міжособистісного й професійного спілкування. Одним із ключових компонентів іншомовної комунікативної компетентності є аудитивна компетентність — здатність розуміти усне мовлення на слух, що забезпечує ефективне сприйняття й осмислення автентичної мовленнєвої інформації. Особливу актуальність набуває формування цієї компетентності в учнів основної школи, адже саме в цьому віці закладаються основи для подальшого мовленнєвого розвитку та успішної комунікації.

Вивчення особливостей розвитку аудитивної компетентності у школярів потребує врахування їхніх вікових характеристик, психологічних механізмів сприймання усного мовлення, а також специфіки освітнього середовища. Ефективне формування навичок аудіювання можливе лише за умови дотримання певних педагогічних умов та дидактичних принципів, що забезпечують системність, цілеспрямованість та мотиваційну залученість учнів.

Окремої уваги заслуговує використання сучасних аудіо- та відеозасобів у процесі навчання англійської мови. Їхній дидактичний потенціал відкриває широкі можливості для моделювання автентичних ситуацій спілкування, формування стійкої мотивації до вивчення мови та розвитку стратегій ефективного слухання. Застосування медіазасобів у поєднанні з відповідними методиками сприяє кращому засвоєнню матеріалу та формуванню функціонально орієнтованих навичок аудіювання.

У сучасному світі англійська мова виконує роль глобального засобу спілкування, що зумовлює потребу у формуванні в учнів високого рівня іншомовної комунікативної компетентності. Одним із ключових її компонентів є аудитивна компетентність, яка забезпечує сприймання та розуміння усного мовлення — базову умову ефективної комунікації.

Проте практика навчання англійської мови в основній школі свідчить про недостатній рівень сформованості навичок аудіювання, що зумовлено як методичними труднощами, так і обмеженим використанням сучасних технічних засобів. Саме тому виникає необхідність переосмислення підходів до навчання

аудіювання, зокрема через інтеграцію аудіо- та відеозасобів, які значно розширюють можливості вчителя та сприяють створенню автентичного мовного середовища.

Сучасні інформаційні технології надають широкий спектр ресурсів для розвитку аудитивних навичок: подкасти, навчальні фільми, відеоуроки, онлайн-сервіси тощо. Водночас ефективність їх використання залежить від усвідомленого добору методик, стратегій навчання та дидактичних принципів, що відповідають віковим та психофізіологічним особливостям учнів середнього шкільного віку.

Таким чином, **актуальність теми** обумовлена:

- потребою формування в учнів функціональної здатності до аудіювання в умовах зростаючої ролі усної комунікації;
- недостатнім рівнем методичного забезпечення процесу навчання аудіювання в шкільній практиці;
- необхідністю впровадження сучасних аудіо- та відеозасобів у навчання іноземних мов;
- відповідністю теми пріоритетам Нової української школи, що орієнтована на розвиток ключових компетентностей, критичного мислення та комунікативної спроможності учнів.

Усе це свідчить про важливість комплексного вивчення педагогічного потенціалу медіазасобів у формуванні англомовної аудитивної компетентності учнів основної школи.

Проблема формування англомовної аудитивної компетентності учнів активно досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями в галузі методики викладання іноземних мов, психолінгвістики, педагогіки та освітніх технологій. С.Ю. Ніколаєва досліджувала концептуальні засади іншомовної комунікативної компетентності та методику навчання аудіювання в середній школі. О.Д. Карп'юк — автор навчальних програм та підручників з англійської мови, досліджує засоби формування аудитивних і мовленнєвих навичок. Г.В. Селіванова вивчає психолінгвістичні основи сприймання усного мовлення. О.М. Колесникова розробляла методичні засади навчання аудіювання з використанням технічних засобів. Д. Ньюман — автор праць із методики викладання англійської як

другої мови, зокрема в аспекті розвитку навичок аудіювання. Stephen Krashen запропонував теорію "мовного вхідного потоку" (input hypothesis), яка є базовою для розуміння розвитку аудіювання. М. Рост — один з провідних дослідників слухання в навчанні мови, автор робіт "Teaching and Researching Listening". Дж. Річардс досліджує структуру комунікативної компетентності та стратегії викладання аудіювання.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та практичне дослідження процесу формування англомовної аудитивної компетентності в учнів основної школи із застосуванням сучасних аудіо- та відеозасобів навчання.

Для досягнення мети у роботі розглянуто такі **питання**:

- сутність аудитивної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності;
- вікові особливості учнів основної школи та їхній вплив на розвиток навичок слухання;
- педагогічні умови та дидактичні принципи ефективного навчання аудіювання;
- класифікацію та характеристику сучасних аудіо- та відеозасобів;
- психолого-педагогічний ефект їх застосування у навчальному процесі;
- стратегії та методики навчання аудіювання із використанням зазначених засобів.

Об'єкт дослідження: Процес формування англомовної аудитивної компетентності в учнів основної школи.

Предмет дослідження: Педагогічні умови, методики та засоби (аудіо- та відеоматеріали) формування аудитивної компетентності в учнів основної школи на уроках англійської мови.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність аудитивної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності.
2. Визначити вікові особливості учнів основної школи та їхній вплив на процес розвитку навичок аудіювання.

3. Описати педагогічні умови та дидактичні принципи, що сприяють ефективному навчанню аудіювання.
4. Охарактеризувати сучасні аудіо- та відеозасоби, які можуть бути використані для формування аудитивної компетентності.
5. Дослідити психолого-педагогічний ефект застосування медіазасобів у навчанні аудіювання.
6. Узагальнити стратегії та методики розвитку аудитивних навичок із використанням аудіо- та відеоматеріалів.
7. Розробити рекомендації щодо ефективного використання медіа у формуванні англомовної аудитивної компетентності учнів основної школи.
8. Організувати та провести експериментальне дослідження, показати аналіз та представити його результати.

У процесі дослідження були використані такі **методи**:

Теоретичні методи:

- аналіз наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування аудитивної компетентності;
- узагальнення та систематизація наукових підходів;
- моделювання педагогічних умов формування навичок аудіювання.

Емпіричні методи:

- спостереження за навчальним процесом;
- анкетування вчителів та учнів;
- бесіди з учителями іноземної мови;
- педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи);
- аналіз результатів навчальної діяльності учнів (виконання тестових завдань на аудіювання, порівняльний аналіз до та після застосування медіазасобів).

Методи обробки результатів:

- кількісний та якісний аналіз результатів експерименту;
- статистична обробка даних для перевірки ефективності запропонованих методик.

Наукова цінність роботи полягає в уточненні та поглибленні уявлень про структуру, зміст і механізми формування англомовної аудитивної компетентності в учнів основної школи, а також у визначенні педагогічних умов ефективного використання сучасних аудіо- та відеозасобів у процесі навчання аудіювання. Результати дослідження сприяють подальшому розвитку теорії іншомовної комунікативної компетентності в контексті інтеграції цифрових технологій в освіту.

Теоретична цінність полягає в узагальненні та систематизації наукових підходів до формування аудитивної компетентності, обґрунтуванні ролі вікових особливостей учнів основної школи у процесі навчання аудіювання, а також у визначенні дидактичних принципів і психолого-педагогічних чинників ефективного застосування аудіо- та відеоматеріалів у шкільній практиці.

Практична цінність полягає у розробці методичних рекомендацій для вчителів англійської мови щодо організації навчання аудіювання з використанням сучасних медіазасобів. У роботі запропоновано стратегії й методики, які можуть бути впроваджені в освітній процес основної школи з метою підвищення ефективності формування аудитивної компетентності. Отримані результати можуть бути використані в системі підвищення кваліфікації вчителів, створенні навчально-методичних матеріалів і плануванні уроків англійської мови.

Структура роботи відповідає логіці наукового дослідження та складається із вступу, трьох розділів: теоретичного, теоретико-практичного та практичного, висновків, списку використаної літератури та резюме англійською мовою. Висновки подають актуальність теми дослідження та короткий науковий огляд проблеми. У першому розділі окреслено теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності, у другому — розкрито педагогічні можливості медіазасобів у навчанні слухання та обґрунтовано методичні підходи до їх ефективного використання, третій розділ описує експериментальне дослідження та його результати. Висновки подають лаконічний опис поданого матеріалу дослідження.

Розділ 1. Теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності в учнів основної школи.

1.1. Сутність аудитивної компетентності як складника іншомовної комунікативної компетентності.

Іншомовна комунікативна компетентність (ІКК) - це здатність ефективно використовувати іноземну мову у різних ситуаціях спілкування. Вона включає кілька складників:

- лінгвістичну компетентність (знання лексики, граматики, фонетики),
- соціолінгвістичну (розуміння соціальних контекстів),
- прагматичну (уміння використовувати мову відповідно до ситуації),
- стратегічну (уміння компенсувати мовні труднощі),
- та аудитивну (розуміння усного мовлення на слух).

Аудитивна компетентність (АК) є однією з ключових складових іншомовної комунікативної компетентності та передбачає здатність особи сприймати, розуміти та інтерпретувати усне мовлення на іноземній мові. Вона охоплює не лише механічне сприйняття звучання мовлення, але й складний процес осмислення змісту почутого, прогнозування, розпізнавання інтонацій, тембру, логічних наголосів, а також розуміння як загального змісту, так і окремих деталей повідомлення.

Н. Слюсаренко досліджувала методику формування аудитивних умінь у студентів нефілологічних спеціальностей. Вона зазначала, що аудіювання — це «цілеспрямоване, осмислене, активне сприймання усного мовлення на слух із метою його розуміння» [16].

С. Ніколаєва працювала над загальною концепцією іншомовної комунікативної компетентності та подає наступне визначення: «Аудитивна компетенція — це здатність особи розуміти зміст іншомовного усного повідомлення, що сприймається на слух, у межах визначених тем і ситуацій спілкування» [13].

О. Карпюк акцентувала увагу на навчанні аудіювання в шкільному курсі англійської мови. Вона вважає, що аудіювання — складний психофізіологічний

процес, пов'язаний з аналізом, синтезом та інтерпретацією мовних сигналів, що сприймаються слухом [8].

Г. Рогова є авторкою одного з методичних підходів до навчання аудіювання. Вона розглядає аудіювання як «процес сприймання мовлення та розуміння почутого як засобу комунікації» [14].

М. Рост - один із провідних дослідників аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Він вважає, що «Аудіювання — це процес сприймання того, що насправді говорить мовець, побудова й представлення значення, узгодження смислу з мовцем, реакція на повідомлення, а також створення смислу через залучення, уяву й емпатію» [42].

Дж. Філд подає таку думку: «Аудіювання — це процес, за допомогою якого ми надаємо змісту мовленню» [27].

С. Крашен вважає, що мова опановується насамперед через аудіювання зрозумілого мовлення (comprehensible input) [33].

Д. Ньюман вважає, що «аудіювання — це активний, інтерпретативний процес, у якому слухач співвідносить почуте з уже наявними знаннями» [37].

Аудіювання є складним психофізіологічним процесом, який охоплює такі компоненти:

1. Перцептивний компонент – здатність сприймати мовлення на слух: розрізняти звуки, слова, інтонацію.
2. Когнітивний (інтелектуальний) компонент – здатність осмислювати зміст, інтерпретувати інформацію, розпізнавати мовні структури, логічні зв'язки.
3. Мнемічний компонент – здатність запам'ятовувати та утримувати у пам'яті прослухану інформацію для подальшого аналізу або відповіді.
4. Емотивно-вольовий компонент – емоційна налаштованість, мотивація, уважність, вміння концентруватися.

Дж. Філд вважає, що слухач має “одночасно розшифровувати мовні сигнали та шукати їхнє значення в контексті ситуації”, тобто слухання — це активне розумове конструювання смислу [27].

Лінгвістичні основи аудіювання охоплюють:

1. Фонетичний рівень

- Включає розпізнавання звукової оболонки мовлення: фонем, інтонації, ритму, акценту.
- Наприклад, у розмовній мові часто відбуваються редукції, злиття слів, елізії, що ускладнює сприйняття.

2. Лексичний рівень

- Розуміння значення слів, зокрема лексичних синонімів, омонімів, ідіом.
- Велику роль відіграє лексичний запас і здатність швидко його активізувати.

3. Граматичний рівень

- Усвідомлення граматичних конструкцій, часових форм, модальних структур, що передають відтінки змісту.
- Уживання інверсії, пасиву, умовних речень впливає на інтерпретацію.

4. Дискурсивний рівень

- Розуміння структури тексту: вступ, розвиток, кульмінація, висновок.
- Логіка зв'язків через займенники, сполучники, логічні зв'язки.

М. Рост наголошує: слухання вимагає розуміння як ізольованих елементів (bottom-up), так і контекстуального змісту (top-down) — тобто ефективне аудіювання відбувається через інтеграцію лінгвістичних та когнітивних механізмів [43].

Таблиця 1. Фактори, що ускладнюють аудіювання

Категорія	Приклади
Лінгвістичні	Незнайомі слова, складні граматичні структури
Паралінгвістичні	Акцент, швидкість мовлення, інтонаційні зсуви
Психологічні	Стрес, знижена концентрація, мовний бар'єр

Категорія	Приклади
Аудіальний бар'єр	
Когнітивні	Відсутність контексту, надмірна нова інформація
Культурні	Незнання соціокультурних реалій

Залежно від рівня володіння мовою (від A1 до C2 за шкалою CEFR), аудіювання переходить від розуміння окремих слів і фраз до складних монологів, діалогів, автентичного мовлення (новини, подкасти, інтерв'ю тощо).

Таблиця 2. Фактори, що впливають на ефективність аудіювання

Фактор	Зміст/Характеристика
Мовний бар'єр	Наявність складної або незнайомої лексики, складних граматичних структур, швидкий темп мовлення, акценти, інтонаційні особливості.
Психологічні особливості слухача	Рівень уважності, втома, тривожність, відсутність мотивації, емоційний стан, страх помилки – усе це знижує ефективність сприймання.
Культурний контекст	Недостатність фонових знань культури, соціальних норм, реалій, жартів, ідіом, особливо в автентичному контенті.
Автентичність матеріалу	Реальне живе мовлення (з емоціями, спонтанністю, природними паузами) складніше для сприймання, ніж адаптоване або штучне.
Тип аудіоматеріалу	Сприйняття залежить від структури тексту: монолог (легше), діалог (вимагає переключення уваги), інтерв'ю, подкаст, оголошення тощо.

В процесі розвитку АК формуються наступні навички:

- розуміння основної ідеї висловлювання,
- виділення ключових слів та інформації,
- розуміння мовленнєвих кліше та інтонаційних моделей,
- здатність робити висновки з контексту,
- інтерпретація непрямо висловленої думки або емоційної реакції.

У методиці навчання іноземних мов аудіювання класифікується за різними критеріями, залежно від мети, форми, змісту та типу спілкування. Нижче подано найпоширеніші класифікації.

За метою сприймання:

Вид аудіювання	Опис	Приклад
Аудіювання з повним розумінням	Спрямоване на повне осмислення змісту мовлення.	Прослуховування новин або лекції
Аудіювання з вибіркоvim розумінням	Спрямоване на витяг певної інформації з потоку мовлення.	Вилучення часу, дати, імен з оголошення
Аудіювання з метою отримання загального уявлення	Основна увага – на загальній темі, ідеї, настрої.	Перегляд трейлеру або розповіді
Критичне аудіювання	Зосереджене на оцінці, аналізі або порівнянні почутого.	Дискусія, полеміка, виступ політика

За типом мовлення

Тип аудіювання	Характеристика
Діалогічне	Сприймання розмови двох або більше осіб; потребує навички переключення уваги.
Монологіч	Сприймання безперервного мовлення однієї особи

Тип аудіювання	Характеристика (лекція, виступ, історія).
Полілогічн	Слухання обговорень, інтерв'ю, подкастів, де залучено більше трьох учасників.

За ступенем підготовленості слухача

Тип	Пояснення
Попередньо підготовлене	Слухач має завдання, тематичні підказки, словник – активізує очікування.
Непідготовлене (спонтанне)	Слухач сприймає мовлення в реальному часі, без попередньої підготовки (як у життєвій ситуації).

Специфіка сприйняття іноземної мови на слух передбачає основні труднощі:

1. Фонетичні особливості
 - Вимова носіїв, злиття слів, акценти.
 - Відсутність чіткої паузації між словами.
2. Обмеженість лексичного запасу
 - Навіть знайомі слова в новому контексті викликають труднощі.
 - Ідіоми, фразові дієслова, синонімія ускладнюють розуміння.
3. Швидкий темп мовлення
 - Іноземна мова сприймається “суцільною звуковою масою”.
4. Культурні бар'єри
 - Нерозуміння ситуацій, жартів, сленгу, норм ввічливості.
5. Низький рівень прогнозування
 - Недостатній досвід не дозволяє передбачити логіку розвитку

мовлення.

Аудіювання іноземною мовою має специфічні характеристики, що вирізняють його з-поміж інших видів мовленнєвої діяльності. Основна складність полягає у сприйнятті мовного потоку в режимі реального часу, коли немає можливості повернутися назад або перечитати фразу, як це можливо при читанні.

Однією з головних проблем є фонетична непрозорість іноземного мовлення. У природному мовленні носіїв часто трапляються злиття звуків, редукції, акцентовані інтонаційні малюнки, що ускладнюють ідентифікацію слів. Наприклад, англійська фраза "*What are you going to do?*" може прозвучати як "*Whatcha gonna do?*" – що є повністю незрозумілим для слухача-початківця. Саме тому Л. Вандергріфт наголошує на важливості тренування фонетичного слуху та розпізнавання інтонаційних шаблонів [44].

Ще одним чинником є обмежений словниковий запас слухача. І навіть у випадках, коли слова є знайомими, у новому контексті або в ідіоматичних виразах вони можуть виявитися нерозпізнаними. За Дж. Андерсоном, у сприйнятті мови на слух головну роль відіграє лексико-семантична інтуїція, що формується лише через систематичне занурення в мовне середовище [18].

Особливу роль відіграє також культурний контекст. Часто слухач не розуміє суті повідомлення не через мовний бар'єр, а через відсутність культурних знань. Наприклад, незнання американських традицій чи жартів робить незрозумілою навіть граматично просту фразу. Розуміння мовлення невіддільне від соціокультурного досвіду, на який спирається слухач у процесі інтерпретації почутого.

Ще однією особливістю є необхідність використання когнітивних стратегій, таких як прогнозування, здогадування, заповнення пропущених елементів (*inferencing*). Згідно з підходом М. Роста, ефективне слухання спирається на дві системи обробки: *bottom-up processing* (від звуків і слів до загального змісту) та *top-down processing* (від очікувань, фонових знань до розпізнавання конкретних мовних одиниць) [43].

Наприклад, в англійській фразі "gonna let you know" звучить як ['gəʊ lɛtʃə nəʊ], що для новачка – «незрозумілий шум».

Розвиток аудіювання має стратегічне значення, оскільки:

- це одна з основних форм мовного спілкування (до 40–50% у реальному житті),
- воно є базою для розвитку інших видів мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо),

- воно сприяє формуванню міжкультурної компетентності (через знайомство з мовленням носіїв мови),
- ефективне аудіювання допомагає розвивати критичне мислення, здатність до аналізу, співставлення інформації.

1.2. Вікові особливості учнів 9-11 класів та їхній вплив на формування навичок аудіювання.

Учні основної школи (приблизно 10–14 років) перебувають у періоді активного когнітивного, емоційного й соціального розвитку. Цей віковий етап має особливе значення для формування рецептивних видів мовленнєвої діяльності, зокрема навичок аудіювання, оскільки саме в цьому віці формуються стратегії слухання, розвивається мовна здогадка та увага до мовних сигналів.

Розглянемо основні вікові особливості таких учнів:

Когнітивні особливості

У цьому віці відбувається активний розвиток операційного мислення. Учні вже здатні до елементарного абстрагування, логічних висновків та систематизації інформації. Як зазначає О. Біляєв, школярі середнього віку можуть ефективно сприймати мовлення на слух, якщо воно структуроване, тематично знайоме й супроводжується відповідними зоровими опорами [2].

Згідно з дослідженнями К. Го, на цьому етапі в учнів зростає «здатність аналізувати мовлення за змістом, але обмеженість словникового запасу й досвіду все ще може викликати труднощі зі сприйманням автентичних аудіотекстів» [31, с.55]. Тому навчання аудіювання має поєднувати топ-даун (на основі фонових знань) і боттом-ап (на основі слухових сигналів) підходи.

Психологічні особливості

Учні основної школи є надзвичайно емоційно чутливими до оцінювання та мають підвищену тривожність, що може негативно впливати на якість сприймання на слух. Як зазначає Л. Калініна, ефективне навчання аудіювання в цьому віці повинне включати «створення позитивного психологічного клімату та ситуації успіху» [7].

Крім того, на формування навичок слухання впливають такі вікові риси, як низька стійкість уваги, втомлюваність і залежність від мотивації. Водночас діти активно реагують на цікаві, сюжетні та інтерактивні форми подачі матеріалу, що сприяє розвитку слухової пам'яті та довготривалого збереження інформації.

Соціальна активність і інтерес до комунікації

У цьому віці школярі формують власну мовну ідентичність, виявляють інтерес до інших культур і спілкування. Це створює сприятливі умови для роботи з автентичними аудіоматеріалами, які моделюють реальні ситуації (інтерв'ю, діалоги, оголошення). За словами М. Роста, учні ефективніше сприймають мовлення, коли відчують його комунікативну цінність [43].

Учні середнього шкільного віку перебувають також у критичному періоді розвитку — між дитинством і підлітковістю. Цей період відзначається глибокими змінами в організмі, нервовій системі, емоційній сфері та соціальній поведінці. Психофізіологічні особливості цієї вікової групи мають безпосередній вплив на навчальну діяльність, зокрема на засвоєння іноземної мови та розвиток рецептивних навичок, таких як аудіювання.

У середньому шкільному віці активно формується кора головного мозку, зростає швидкість і точність нервових процесів. Однак нервова система ще нестійка, тому учні можуть швидко втомлюватися, особливо під час монотонної або надмірно складної діяльності.

Як зазначає О. М. Леонтьєв, у цьому віці спостерігається «часта зміна фази збудження й гальмування», що зумовлює нестійкість уваги й потребу в частій зміні видів діяльності [12].

Увага в цьому віці починає переходити від мимовільної до довільної, але ще потребує зовнішньої підтримки (цікаве завдання, наочність, ігрова форма).

Пам'ять має переважно образний характер, однак активно розвивається словесно-логічна пам'ять, що сприяє засвоєнню лексичних одиниць і граматичних структур.

Мислення у дітей 11–13 років змінюється від конкретного до більш абстрактно-логічного. Це дозволяє учням робити припущення, узагальнення, аналізувати почуте.

За Ж. Піаже, учні цього віку входять у стадію формальних операцій, де здатні оперувати гіпотетичними поняттями й розв'язувати завдання на логічне мислення [39].

Цей вік пов'язаний із підвищеною емоційною нестабільністю, чутливістю до оцінки, самокритичністю. Учні часто переживають страх помилки, що може негативно впливати на готовність сприймати іноземне мовлення на слух або брати участь у комунікації.

Л. Калініна підкреслює важливість створення позитивного емоційного фону на уроках іноземної мови, зменшення тривожності та розвиток мотивації через ситуації успіху [7].

В учнів 9-11 класів починається пубертатний період, який супроводжується гормональними змінами, що впливають на рівень енергії, емоційність, поведінку. Можливі перепади настрою, зниження працездатності, відчуття втоми — усе це слід враховувати при організації навчального процесу.

Учні цього віку мають виражену потребу у спілкуванні, особливо з однолітками. Вони активно шукають соціального визнання, що може слугувати потужним мотиваційним фактором у вивченні мови.

За даними М. Лонг, комунікативне навчання особливо ефективне у підлітковому віці, коли учні мають природну потребу реалізувати себе через мовну взаємодію [34].

Психофізіологічні характеристики учнів старшого віку — такі як нестійка увага, підвищена емоційність, прагнення до соціальної взаємодії та розвиток логічного мислення — визначають необхідність гнучкого, емоційно підтримувального й комунікативно орієнтованого підходу до навчання, зокрема формування навичок аудіювання. Завдання мають бути різноманітними, цікавими,

короткими, із залученням візуальних та аудіоелементів, а також містити можливість вибору та взаємодії.

Учні старшого шкільного віку мають специфічні мотиваційні установки, особливості пізнавального інтересу та чутливість до медіа, які варто враховувати при організації освітнього процесу, зокрема — при навчанні іноземної мови. Розуміння цих особливостей дозволяє не лише підвищити ефективність навчання, а й зробити його цікавим, сучасним і значущим для школярів.

Мотивація до навчання

У цьому віці учні переходять від зовнішньої (залежної від оцінок і дорослих) до внутрішньої (усвідомленої) мотивації. Однак внутрішня мотивація ще нестійка, тому важливу роль відіграє емоційне задоволення від навчання.

- Інтерес до мови часто виникає тоді, коли учень бачить у ній засіб комунікації, а не лише предмет для вивчення.
- Соціальна мотивація також домінує: учні прагнуть самоствердитися в колективі, порівнюють себе з однолітками, хочуть бути «успішними». Це означає, що формативне оцінювання (без тиску) та робота в парах/групах можуть значно підвищити мотивацію.

Пізнавальний інтерес

Пізнавальний інтерес у цьому віці формується на перетині емоційного переживання, новизни інформації та можливості діяти з нею. Школярі з цікавістю сприймають:

- інформацію про світ однолітків в інших країнах,
- теми, пов'язані з сучасною молодіжною культурою (музика, спорт, YouTube, TikTok),
- матеріали, які дають змогу здогадуватись, аналізувати, виявляти логіку.

Активне використання проблемно-пошукових завдань, інтерактивних ігор та проєктів значно підвищує рівень залученості учнів до навчання.

Сприйняття медіа

Сучасні учні є так званими «цифровими уродженцями» (digital natives, термін М. Пренскі, 2001) [40], тобто з раннього віку взаємодіють із цифровими

пристроями, відео, аудіо та візуальними матеріалами. Це формує в них особливий тип сприймання інформації:

- візуально-образне мислення переважає над текстовим;
- інформація краще засвоюється через мультимедіа (відео, пісні, інтерактивні додатки);
- школярі мають коротший часовий інтервал концентрації, тому важливо змінювати форми подачі матеріалу кожні 7–10 хвилин.

Як зазначає М. Бекінгем, «діти не просто споживають медіа, а активно їх інтерпретують, і тому медіа можуть бути потужним освітнім інструментом, якщо адаптовані до віку та інтересів учнів» [21].

Також важливо враховувати: учні сприймають автентичне мовлення в медіа (серіали, відеоблоги, пісні) як «реальне життя», а не як навчальний матеріал, тому таке мовлення викликає більший інтерес і краще мотивує до аудіювання.

У старшому шкільному віці учні проявляють високий потенціал до засвоєння іноземної мови, якщо навчання будується з урахуванням їхніх мотиваційних установок, пізнавального інтересу та специфіки сприйняття медіа. Використання автентичних матеріалів, ігрових форм, відео- й аудіоконтенту, інтеркультурних тем і соціально значущих проєктів значно підвищує ефективність навчального процесу.

Усне мовлення іноземною мовою — один із найскладніших видів мовленнєвої діяльності для учнів середнього шкільного віку, оскільки передбачає одночасну активізацію слухової пам'яті, фонетичного розпізнавання, контекстного аналізу та моментального мовного декодування. Цей процес ускладнюється низкою вікових та психофізіологічних чинників, які визначають специфіку аудіювання в цьому віці.

1. Нестійкість уваги і необхідність чіткого фокусування

Учні 9- 11 класів мають ще нестійку довільну увагу. Їм важко зосереджуватись на мовленні іноземною мовою протягом тривалого часу без втрати концентрації.

Згідно з дослідженнями О. М. Леонтьєва, сприймання мовлення без активної мовленнєвої діяльності швидко знижує увагу, тому ефективними є

завдання, що потребують інтеракції з почутим (відповіді, заповнення пропусків, вибір правильної відповіді) [12].

2. Обмежений лексико-граматичний запас

Учні цього віку ще не володіють достатнім лексичним і граматичним інвентарем для повного розуміння швидкого автентичного мовлення.

- Часто учні орієнтуються на окремі ключові слова, інтонацію, жести (в автентичних відео).
- Замість повного розуміння, виникає ситуативне здогадування — важливий когнітивний механізм, що розвивається саме в цьому віці [39].

Як підкреслює Дж. Філд, учні-слухачі цього віку спираються на так звану «топ-даун» стратегію — тобто використовують попередні знання та контекст для інтерпретації змісту [27].

Фонетична складність мовного сигналу

Фонетичні особливості іноземної мови — темп мовлення, інтонація, ритм, редукція звуків — створюють труднощі для учнів середнього шкільного віку. Часто швидкість мовлення носіїв викликає у школярів тривогу або відчуття неспроможності, що знижує мотивацію.

- Учні краще сприймають повільне, чітко артикульоване мовлення з паузами для обробки інформації.
- У цьому віці важливо формувати фонематичний слух — здатність розрізняти схожі звуки, що типово для початку навчання аудіювання.

4. Залежність від візуальної підтримки

Оскільки образне мислення переважає в учнів 10–14 років, вони значно краще сприймають усне мовлення разом із візуальними підказками: мімікою, ілюстраціями, субтитрами, схемами.

Як зазначає Д. Букінгем, «використання медіа не лише полегшує розуміння мовлення, а й активізує емоційний інтерес учнів, що сприяє кращому запам'ятовуванню мовних одиниць» [21].

5. Емоційно-мотиваційні чинники

Учні цього віку є надзвичайно чутливими до невдач, тому незрозуміле або занадто складне мовлення може викликати фрустрацію або уникнення завдань на аудіювання. Тому важливо:

- поступово ускладнювати аудіоматеріал;
- використовувати цікаві, знайомі або близькі за тематикою тексти;
- додавати ігрові елементи та неформальну оцінку.

Як підкреслює З. Дьорней, «мотивація тісно пов'язана з відчуттям компетентності, тому завдання з аудіювання повинні викликати відчуття успіху навіть у слабших учнів» [26].

6. Стратегії сприймання та навчання

У цьому віці ефективно формуються основи стратегічного слухання:

- прогнозування змісту за заголовком;
- пошук ключових слів;
- ігнорування незнайомих слів;
- опора на інтонаційні та контекстуальні сигнали.

Ці стратегії варто не лише використовувати, а й навчати свідомо — шляхом моделювання, обговорення та тренування в класі.

Особливості сприймання усного мовлення іноземною мовою учнями середнього шкільного віку обумовлені поєднанням когнітивної незрілості, недостатнього мовного досвіду та емоційно-соціальної чутливості. Для успішного формування навичок аудіювання необхідно:

- підбирати матеріали за віковими інтересами,
- забезпечувати візуальну й мовну підтримку,
- навчати слухацьких стратегій,
- формувати впевненість і знижувати страх помилки.

Формування навичок аудіювання в учнів 9-11 класів має ґрунтуватися на таких принципах:

- поступове ускладнення аудіоматеріалу відповідно до вікових можливостей;
- врахування тем, що викликають інтерес у школярів (друзі, шкільне життя, хобі);

- використання зорової підтримки (ілюстрації, відео);
- створення завдань з передбаченням, реконструкцією змісту, вибором правильної відповіді;
- чітка структуризація слухового матеріалу.

Таким чином, вікові особливості учнів основної школи зумовлюють необхідність адаптації навчального процесу до їхніх когнітивних, психологічних і соціальних потреб.

1.3. Педагогічні умови та дидактичні принципи навчання аудіювання.

Навчання аудіювання як одного з ключових видів мовленнєвої діяльності в процесі оволодіння іноземною мовою потребує створення сприятливих педагогічних умов та дотримання дидактичних принципів, які забезпечують ефективність сприймання, розуміння і відтворення усного мовлення.

1. Педагогічні умови ефективного навчання аудіювання

Педагогічні умови — це цілеспрямовано організовані компоненти навчального середовища, які сприяють розвитку слухового сприймання іноземної мови. Вони охоплюють організаційні, методичні, психологічні та технологічні аспекти.

Актуалізація мотивації учнів

- Включення в навчання цікавих, віково-орієнтованих тем.
- Використання автентичних матеріалів (пісень, мультфільмів, відеоблогів).
- Формування відчуття успіху через посильні завдання [26].

Забезпечення поступового ускладнення мовного матеріалу

- Від простих, адаптованих текстів — до автентичних.
- Використання поетапного формування навичок: від глобального до детального розуміння.

Застосування візуальної та контекстуальної підтримки

- Ілюстрації, жести, субтитри, відеоряд.
- Попереднє обговорення теми, прогнозування змісту.

Організація мовленнєвого середовища

- Систематичне включення аудіювання на уроках.
- Створення ситуацій комунікації (ігрові діалоги, обговорення після прослуховування).

Формування стратегій аудіювання

- Навчання учнів стратегічним підходам: слухати основну ідею, не зупинятись на незнайомих словах, прогнозувати зміст тощо [27].

2. Дидактичні принципи навчання аудіювання

Дидактичні принципи — це загальні методичні положення, яких необхідно дотримуватись під час організації процесу навчання.

Принцип свідомості та активності

Учень не просто слухає, а аналізує, робить висновки, висловлює свою думку. Завдання мають активізувати мислення (наприклад: "Що ти зробив би на місці героя?", "Який це жанр?").

Леонтьєв О. М. наголошує, що свідоме слухання є важливою умовою формування мовної компетенції [12].

Принцип комунікативної спрямованості

Аудіювання повинно бути пов'язане з реальною метою спілкування: отримати інформацію, щось дізнатися, підготувати відповідь. Навчання не має зводитися до технічного "прослуховування".

Принцип доступності та посильності

Матеріал повинен відповідати мовному та психологічному рівню учнів. Занадто складне мовлення викликає фрустрацію, а надто просте — втрату інтересу.

Принцип наочності

Слухання має супроводжуватись візуальним рядом або логічними схемами, які полегшують розуміння. Це особливо важливо для учнів середнього шкільного віку, у яких переважає образне мислення [21].

Принцип систематичності й послідовності

Розвиток навичок аудіювання має бути планомірним і регулярним, а не епізодичним. Тексти підбираються від простого до складного, від зрозумілих — до автентичних.

Принцип індивідуалізації

Зважаючи на різний рівень слухового сприймання у школярів, важливо надавати диференційовані завдання, дозволяти слухати кілька разів або використовувати адаптовані тексти для слабших учнів.

3. Роль учителя в забезпеченні ефективності аудіювання

Учитель виступає як:

- Фасилітатор навчального процесу — створює умови для сприймання.
- Модератор — скеровує увагу учнів, допомагає прогнозувати та рефлексувати.
- Тренер стратегій — навчає слухати з метою, виділяти головне, ігнорувати несуттєве.

На думку Д. Ньюона, роль учителя в навчанні аудіювання полягає не лише в доборі матеріалів, а й у створенні умов для особистісного залучення учня у процес сприймання мови [38].

Г. Задільська вважає, що викладач повинен дотримуватися відповідних критеріїв при відборі текстів, для того щоб тексти містили актуальну, цікаву, інформативну та сучасну фабулу, що мотивуватиме до ведення дискусії [45, с.88].

АК — це здатність особи сприймати, розуміти та інтерпретувати усне мовлення іноземною мовою в різних комунікативних ситуаціях. Вона включає навички слухання, мовну здогадку, застосування слухацьких стратегій, а також соціокультурне розуміння змісту висловлювань.

Формування цієї компетентності у школярів відбувається поетапно, із поступовим ускладненням змісту, мовних форм і вимог до розуміння.

1. Підготовчий етап (доведення до розуміння)

Мета:

- ознайомити учнів із особливостями іноземного усного мовлення;

- зняти початкові психологічні бар'єри;
- навчити розпізнавати звуки, інтонації, ключові слова.

Характеристика:

- проводиться в початковій школі або на початку навчання іноземної мови;
- в основі — фонематичне слухання, впізнавання знайомих слів, реакція на команди;
- значна роль візуального супроводу (жести, картинки).

За В. Г. Роговою, на цьому етапі важливо формувати механізми слухового сприймання: звуко-інтонаційного і лексичного розпізнавання [14].

2. Етап первинного розуміння (глобальне сприйняття)

Мета:

- сформувати здатність уловлювати загальний зміст почутого;
- навчити слухати з конкретною метою (напр., визначити тему, основну думку).

Характеристика:

- використовується адаптоване мовлення: чітке, з паузами;
- завдання типу: «Послухай та скажи, хто головний герой», «Про що йде мова?»;
- активізуються топ-даун стратегії — опора на контекст, ситуацію, фонові знання.

Дж. Філд підкреслює важливість цього етапу як основи формування вміння слухати із загальною метою, а не аналізувати кожне слово [27].

3. Етап детального розуміння

Мета:

- розвинути здатність вловлювати деталі у мовленні (імена, цифри, послідовність подій, логічні зв'язки);
- навчити виокремлювати головне й другорядне.

Характеристика:

- застосовуються цільові завдання: заповнити таблицю, відповісти на конкретні запитання;

- ускладнюється мовлення (автентичні діалоги, інтерв'ю);
- розвиваються навички слухання з розумінням деталей і логіки висловлювання.

За методикою Г. В. Рогожиної, на цьому етапі формується аналітико-синтетичне слухання — здатність аналізувати й зіставляти інформацію в мовному потоці [15].

4. Етап критичного слухання та інтерпретації

Мета:

- розвинути вміння оцінювати, інтерпретувати, аналізувати почуте;
- активізувати критичне мислення, інтеркультурну компетентність.

Характеристика:

- завдання вищого рівня: сформулювати ставлення до висловленого, порівняти з особистим досвідом, проаналізувати маніпулятивні техніки;
- застосовується автентичне мовлення в природних темпах (подкасти, реклами, новини, інтерв'ю);
- учень стає активним інтерпретатором, а не просто пасивним слухачем.

Д. Ньюман зазначає, що на цьому етапі слухання перетворюється на інтерактивний когнітивний процес, де важливо вміння співвідносити мовлення з власними знаннями та оцінками [8].

5. Етап інтеграції аудіювання в комунікативну діяльність

Мета:

- формувати автоматизоване слухання як частину комунікативного акту;
- поєднати аудіювання з іншими видами мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, читання).

Характеристика:

- учні використовують аудіювання як інструмент взаємодії: слухають запитання, дають відповіді, ведуть діалог;
- реалізується у ситуаціях реального або змодельованого спілкування;

- інтеграція в проектну діяльність, дебати, рольові ігри, дискусії.

За сучасною комунікативною методикою [25], аудіювання — це не лише сприймання, а активний когнітивно-комунікативний процес, що має тісний зв'язок із говорінням і розумінням контексту.

Формування АК — це поетапний процес, що базується на поступовому розвитку здатності учнів:

- впізнавати мовні одиниці;
- розуміти основну ідею;
- вловлювати деталі;
- аналізувати та інтерпретувати;
- інтегрувати слухання в реальне спілкування.

Кожен етап повинен відповідати віковим і мовним особливостям учнів, поступово формуючи в них успішного слухача-інтерпретатора.

Без сумніву при сприйнятті іншомовного матеріалу на слух та у відеоформаті в учнів можуть виникнути безліч труднощів, які згодом можуть призвести до відповідних помилок та цілковитого нерозуміння інформації, яку подають.

У таблиці окреслимо деякі з них.

Таблиця 3. Труднощі та типові помилки у навчанні аудіювання в контексті вивчення іноземної мови:

Категорія труднощів	Конкретні труднощі	Типові помилки учнів	Причини та пояснення
Мовний бар'єр	- Незнання слів або граматичних конструкцій	- Пропуск основного змісту або перекручування сенсу	Обмежений словниковий запас, незнання синонімів, складна граматики
Фонетичні особливості	- Невпізнавання знайомих слів на слух через вимову	- Неправильне “впізнавання” слів (слухові домисли)	Звукові сполучення, редукації, інтонація, злиття слів (наприклад: <i>gonna</i>)

Категорія труднощів	Конкретні труднощі	Типові помилки учнів	Причини та пояснення
Темп мовлення	- Занадто швидке мовлення носіїв мови	- Утрата частини інформації, пропуск слів або речень	Учні не встигають обробити мовний потік, не знають, що є ключовим
Психологічні фактори	- Тривожність, втома, втрата концентрації	- Відмова від подальшого слухання, неправильна відповідь	Психоемоційне напруження заважає повноцінному сприйняттю
Тип тексту / структура	- Незвичний формат (інтерв'ю, оголошення, діалог)	- Неправильне визначення ролей, місця дії, теми	Відсутність слухацьких стратегій щодо роботи з різними жанрами мовлення
Відсутність контексту	- Складнощі з розумінням ситуації, ролей, підтексту	- Неправильна інтерпретація змісту або мети повідомлення	Недостатні фонові знання, відсутність підготовки до теми
Низький рівень стратегій	- Учні слухають “всі слова” замість виділення головного	- Надмірна увага до незнайомих слів, втрата загального змісту	Відсутність навичок прогнозування, активного слухання, “вибіркового слухання”
Неадекватне використання завдань	- Завдання не відповідають рівню або типу аудіоматеріалу	- Механічне виконання вправ, без розуміння	Неправильна методика або відсутність диференціації завдань

Для подолання цих труднощів важливо:

- працювати над розвитком стратегій слухання (глобальне/детальне слухання, передбачення змісту);
- створювати безпечне навчальне середовище, де учні не бояться помилок;
- використовувати різні формати текстів та автентичні матеріали;
- звертати увагу на фонетику і тренувати сприймання варіативної вимови.

Розділ 2. Педагогічний потенціал аудіо- та відеозасобів у процесі формування аудитивної компетентності.

2.1. Класифікація та характеристика сучасних аудіо- та відеозасобів навчання англійської мови.

Аудіо- та відеозасоби є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу з іноземної мови. Вони не лише полегшують сприйняття усного мовлення, але й формують важливі лінгвістичні, соціокультурні та когнітивні компетенції. Їхній педагогічний потенціал значною мірою залежить від правильного підбору матеріалів, методичної організації занять і готовності учнів до активної роботи.

АК — це здатність сприймати на слух, розуміти, інтерпретувати та осмислювати автентичну мовну інформацію. У контексті вивчення іноземної мови вона є однією з ключових складових комунікативної компетентності. Сучасні аудіо- та відеозасоби мають значний педагогічний потенціал у формуванні цієї компетенції, забезпечуючи ефективну та мотиваційну основу для навчального процесу.

Розглянемо переваги використання аудіо- та відеозасобів у процесі формування англомовної аудитивної компетентності (ААК).

Аудіозасоби:

- Розвиток фонематичного слуху — завдяки багаторазовому прослуховуванню автентичної мови учні навчаються розрізняти інтонаційні, фонетичні та ритмічні особливості мовлення.

- Формування навичок смислового сприймання – слухачі вчаться виділяти головну думку, розпізнавати ключові слова та вирази.
- Імітаційний потенціал – аудіозаписи дозволяють учням тренувати правильну вимову та інтонацію.

Відеозасоби:

- Ситуативне та контекстуальне сприйняття мови – невербальні засоби комунікації (жести, міміка, обстановка) сприяють кращому розумінню мовлення.
- Мультиmodalність – комбінація звукової, візуальної та текстової інформації полегшує процес сприймання.
- Мотиваційна функція – відеоконтент (фільми, серіали, інтерв'ю, блоги) викликає більший інтерес у студентів порівняно з традиційними підручниками.

Аудіо- та відеозасобів виконують відповідні педагогічні функції, які істотно впливають на розвиток аудитивних навичок учнів на уроках англійської мови. Серед них розрізняють:

1. Інформативна функція – автентичні матеріали відображають реальні мовленнєві ситуації, багатство лексики, різноманітність акцентів і стилів.
2. Комунікативна функція – стимулюють мовленнєву активність: після перегляду або прослуховування учні можуть обговорювати побачене, висловлювати думки.
3. Мотиваційна функція – використання сучасних засобів (YouTube, подкасти, TED Talks) підвищує зацікавленість учнів у вивченні мови.
4. Культурознавча функція – дають можливість ознайомитися з елементами культури, традицій, норм поведінки носіїв мови.
5. Діагностично-корекційна функція – аудіо- та відеозаписи дозволяють виявляти проблеми у сприйнятті мови, працювати над їх подоланням.

Основними умовами ефективного використання аудіо- та відеозасобів на уроках англійської мови є:

- Відповідність віковим, мовним та інтелектуальним особливостям учнів.

- Автентичність і культурна релевантність матеріалу.
- Поетапна методика роботи (від загального до детального).
- Залучення учнів до активної діяльності на всіх етапах.
- Використання інтерактивних інструментів для самостійного навчання.

Аудіо- та відеозасоби — це електронні або цифрові ресурси, що забезпечують подачу мовного матеріалу через звуковий або аудіовізуальний канал. Вони є невід’ємною частиною мультимедійного навчання та сприяють розвитку не лише аудитивної, а й мовленнєвої, культурознавчої та комунікативної компетентностей.

Аудіозасоби

Категорія	Приклади	Характеристика
Автентичні аудіоматеріали	подкасти, інтерв’ю, пісні	Відображають реальну мовну практику
Навчальні аудіозаписи	записи до підручників (Oxford, Cambridge)	Спеціально адаптовані під рівень учнів
Інтерактивні аудіоплатформи	BBC Learning English, Voice of America Learning	Містять тести, вправи, субтитри

Відеозасоби

Категорія	Приклади	Характеристика
Навчальні відео	Grammar videos, TED-Ed, навчальні YouTube-канали	Подача граматики, лексики, культури
Автентичні відеоматеріали	серіали, новини, влоги	Сприяють культурному зануренню
Анімаційні та інтерактивні відео	мультфільми, Edpuzzle	Добре сприймаються молодшими учнями
Відеоігри з елементами навчання	Minecraft Education Edition, Mondly VR	Поєднання гейміфікації з

Категорія	Приклади	Характеристика
		навчанням

Н. Гавриленко у своїй праці зазначає, що відеозасоби створюють «ситуацію занурення» в англomовне середовище, сприяють не лише розумінню мовлення, але й формуванню інтонаційно-мелодійної моделі мовлення [4]

С. Ніколаєва вказує на важливість «контекстуалізованого відео» як інструменту розвитку критичного мислення й аналітичних здібностей [13].

С. Крашен наголошував на теорії «input hypothesis»: учень має сприймати мову в зрозумілому, але дещо складнішому за свій рівень форматі (i+1), і відео та аудіо є ключовими джерелами такого матеріалу [33].

Дж. Хармер підкреслює роль мультимедійного контенту як такого, що «задіює емоції» і формує внутрішню мотивацію, необхідну для розвитку стійкого інтересу до вивчення мови [28].

Р. Маєр - автор теорії мультимедійного навчання — вказує на те, що поєднання аудіо та візуальних елементів (dual channel theory) забезпечує ефективніше запам'ятовування та розуміння [35].

Основними методичними рекомендаціями щодо використання аудіо- та відео на уроках англійської мови:

- Враховувати рівень учнів: автентичні матеріали — для B1+;
- Працювати поетапно: передпереглядом, переглядом, післяпереглядом завдання;
- Інтегрувати цифрові інструменти (Kahoot, Edpuzzle, Quizlet Live);
- Проводити тематичні дебати, ролеві ігри після перегляду/прослуховування;
- Використовувати транскрипти та субтитри для розвитку зорового каналу.

Класифікація сучасних аудіо- та відеозасобів свідчить про значну різноманітність форм та підходів у викладанні англійської мови. Сучасна методика базується на інтеграції мультимедійного контенту в усі аспекти навчального процесу. Погляди провідних науковців підтверджують, що аудіо- та відеозасоби не

лише підвищують ефективність навчання, а й формують цілісний, мотиваційно-культурний простір для учня.

Аутентичні та навчальні матеріали відіграють ключову роль у сучасному викладанні іноземних мов, зокрема англійської. Вони дозволяють створювати реалістичне мовне середовище, розвивати комунікативну компетентність, мовленнєві навички й мотивацію до навчання. Розглянемо класифікацію, характеристику та дидактичну цінність кожного виду матеріалів.

Аутентичні та навчальні матеріали

Параметр	Аутентичні матеріали	Навчальні матеріали
Мета створення	Для носіїв мови	Для учнів іноземної мови
Мовна складність	Висока, природна	Адаптована
Культурний контекст	Глибокий, реалістичний	Може бути спрощений
Типові приклади	Пісні, фільми, інтерв'ю, подкасти, реклами	Діалоги в підручниках, навчальні відео, вправи з лексикою

Обидва типи мають дидактичну цінність, але обираються залежно від рівня учнів, мети уроку та виду діяльності.

Розглянемо класифікацію аутентичних та навчальних матеріалів більш детально.

Пісні (songs)

Пісні англійською мовою — це потужний інструмент навчання, що розвиває аудіювання, фонетику, інтонацію та лексико-граматичні структури.

Основними перевагами:

- Розвивають пам'ять та увагу
- Формують відчуття ритму й інтонації
- Містять ідіоми, сленг, фразові дієслова
- Підвищують мотивацію

Наведемо приклади: “*Imagine*” – Джон Леннон (лексика з теми «світогляд»), “*Count on Me*” – Bruno Mars (умовні речення, дружба)

Дидактичні платформи: LyricsTraining – тренування сприйняття на слух через пісні; ESL Lounge – пісні з робочими листами для викладання

Діалоги (dialogues)

Навчальні діалоги часто використовуються для розвитку усного мовлення та аудіювання, а також для моделювання реальних ситуацій спілкування.

Типи діалогів:

- Навчальні – створені спеціально для демонстрації граматики/лексики (наприклад, в підручниках *Solutions*, *New English File*)

- Аутентичні – реальні розмови з фільмів, серіалів, вулиці

Для розвитку діалогічного мовлення використовують рольові ігри; заповнення пропусків; переказ; моделювання ситуацій.

Платформи: Elllo.org, BBC Learning English, Breaking News English

Подкасти (podcasts)

Подкасти — аудіозаписи різної тематики, створені або для носіїв, або для вивчення мови. Їх можна слухати будь-де, вони добре формують аудитивну компетентність.

Основними перевагами подкастів: автентичне мовлення; різноманітна тематика: від побуту до науки; різні акценти й стилі; багато безкоштовних платформ

Приклади: “6 Minute English” (BBC Learning English), “The English We Speak” (слова й ідіоми), “Luke’s English Podcast” (британська культура), “All Ears English” (американська англійська, мотивація)

До методики роботи з подкастами можна віднести передпрослуховування: передбачення теми; слухання з зупинками, нотатки; відповіді на запитання; обговорення, дебати.

Мультфільми (cartoons)

Особливо ефективні на початкових етапах навчання, для дітей та підлітків. Мультфільми мають чітку дикцію, просту лексику, ілюстрації сюжету.

Основними перевагами використання мультфільмів на уроках англійської мови є інтерактивність, емоційність, яскраві персонажі полегшують сприйняття, повторюваність фраз.

Приклади: *Peppa Pig* (базова лексика); *Muzzy in Gondoland* (класика ESL); *Sesame Street*, *WordWorld* – ігрові сюжети

Рекомендованими діями для використання англomовних мультфільмів можуть бути вивчення лексики до перегляду, перегляд із субтитрами, відтворення реплік, інсценізація

Відеоуроки (video lessons)

Це як навчальні відео, створені викладачами/платформами, так і інтерактивні відео з вправами.

Платформи: Khan Academy, Coursera, BBC Bitesize; YouTube-канали: *EnglishClass101*, *BBC Learning English*, *Oxford Online English*

Структура охоплює пояснення граматики/лексики, демонстрація вживання, приклади, вправи, завдання для самостійної роботи

Основними форматами є «Grammar bites» (короткі пояснення), інтерактивні відео з вибором варіантів (Edpuzzle), вебінари або «живі» уроки.

Загальні методичні поради щодо використання матеріалів:

Етап	Завдання
До перегляду/прослуховування	Передбачити тему, активізувати лексику
Під час	Визначити головну ідею, знайти деталі
Після	Обговорення, творчі завдання, рефлексія

Ось детальний опис популярних онлайн-платформ та ресурсів для вивчення англійської мови, зокрема BBC Learning English, ESL Lab, YouTube, Edpuzzle та інших:

BBC Learning English

Сайт: <https://www.bbc.co.uk/learningenglish>

BBC Learning English — один із найпопулярніших безкоштовних ресурсів для вивчення англійської мови від британської телерадіомовної корпорації. Платформа пропонує якісний автентичний контент, структурований за рівнями (від A1 до C2).

Назвемо особливості цього ресурсу:

- Відео та подкасти з транскрипцією.
- Серії програм: "English at Work", "The English We Speak", "Grammar", "News Review".
- Інтерактивні вправи після перегляду.
- Матеріали оновлюються щодня.
- Підходить як для самостійного навчання, так і для використання на уроках.

Основними перевагами даної платформи є висока якість контенту, британська вимова, сучасна лексика та тематика

ESL Lab (Randall's ESL Cyber Listening Lab)

Сайт: <https://www.esl-lab.com>

Це платформа, спеціалізована на розвитку навичок аудіювання. Вона орієнтована як на початківців, так і на просунутих учнів.

Основні особливості цієї платформи є:

- Тематичні аудіо: подорожі, школа, робота, повсякденне життя тощо.
- До кожного запису — завдання на розуміння, словник та вправи.
- Рівні складності: легкий, середній, важкий.
- Імітація реальних діалогів.

Перевагами такого ресурсу є великий вибір тем, автентична мова, зручно інтегрувати в дистанційне навчання.

YouTube

YouTube — універсальна платформа для вивчення англійської завдяки величезному вибору навчальних каналів. Багато з них безкоштовні та мають інтерактивні функції.

Популярні канали:

- EnglishClass101 — відео за рівнями, з фокусом на граматику, лексику, вимову.
- BBC Learning English — має також свій канал із регулярними оновленнями.
- Speak English With Misterduncan — живі уроки, практичні поради.
- Rachel's English — американська вимова та культура.
- English Addict, mmmEnglish, English with Lucy — для поглибленого навчання.

Перевагами YouTube є візуальне сприйняття, актуальний та розмовний контент, коментарі та інтеракція з авторами

Edpuzzle

Сайт: <https://www.edpuzzle.com>

Edpuzzle — це освітня платформа, яка дозволяє перетворювати відео (включно з YouTube) на інтерактивні навчальні інструменти. Використовується переважно вчителями для дистанційного або змішаного навчання.

Особливості цієї платформи є:

- Можливість вставляти запитання безпосередньо в відео.
- Статистика переглядів та відповідей учнів.
- Інтеграція з Google Classroom.
- База вже створених уроків від інших викладачів.

Оновними перевагами є контроль над процесом перегляду, активне залучення учнів, зворотний зв'язок у реальному часі

Існують й інші корисні ресурси, які ми представимо у таблиці:

Ресурс	Опис
Duolingo	Гейміфіковане навчання, підходить для початківців.
Quizlet	Онлайн-картки для вивчення лексики.
Kahoot!	Інтерактивні вікторини — весело та ефективно.
British Council Learn English	Вправи, ігри, відео, подкасти — все за рівнями.
TED-Ed / TED	Автентичні виступи, чудово для розуміння мови в

Ресурс	Опис
KS	контексті.

Онлайн-платформи та ресурси значно розширюють можливості вивчення англійської мови. Вони:

- Забезпечують доступ до автентичних матеріалів;
- Дозволяють навчатися у зручний час;
- Стимулюють мотивацію та інтерес через інтерактивність.

Правильне комбінування цих інструментів — запорука ефективного навчання.

2.2. Психолого-педагогічний ефект застосування медіа у формуванні навичок аудіювання.

Застосування медіа у процесі формування навичок аудіювання має значний психолого-педагогічний ефект, що проявляється у підвищенні мотивації, активізації когнітивної діяльності, покращенні сприйняття і розуміння мовлення на слух.

По-перше, медіа створюють автентичне мовне середовище, що сприяє розвитку природного слухового сприйняття іноземної мови. Учні отримують змогу чути різноманітні акценти, інтонаційні малюнки, темпи мовлення, що наближає навчальний процес до реального спілкування.

По-друге, використання відео- та аудіоматеріалів активізує емоційно-мотиваційну сферу. Цікаві сюжети, візуальна підтримка, музика чи елементи кіно сприяють підвищенню зацікавленості та залученості учнів до навчання, зменшують тривожність при сприйнятті мови на слух.

З психологічної точки зору, медіа підтримують багатоканальне сприйняття інформації: одночасне використання зорового і слухового аналізаторів сприяє кращому запам'ятовуванню й розумінню змісту. Це особливо ефективно для візуалів та аудіалів — учнів із відповідними провідними типами сприйняття.

З педагогічної точки зору, медіа дозволяють створювати диференційовані та індивідуалізовані завдання, що відповідають рівню підготовки та темпу

сприйняття конкретного учня. Це сприяє формуванню не лише навичок аудіювання, а й розвитку критичного мислення, уміння аналізувати, порівнювати та робити висновки.

Крім того, інтерактивні медіа (наприклад, онлайн-платформи, подкасти з завданнями, інтерактивні відео) забезпечують зворотний зв'язок, що є важливою умовою успішного формування навичок аудіювання. Учень одразу бачить результат своєї діяльності, отримує підказки або виправлення, що підвищує ефективність навчання.

Отже, психолого-педагогічний ефект застосування медіа у навчанні аудіювання полягає в забезпеченні емоційної залученості, стимулюванні мотивації, підвищенні рівня концентрації уваги, розвитку мислення та покращенні якості сприйняття усного мовлення.

О. Суворова у своїх працях з методики навчання іноземних мов підкреслює значення аудіо- та відеоматеріалів у розвитку сприймання іноземного мовлення. Вона вважає, що «медіа забезпечують умови для реалістичного мовного досвіду, який сприяє автоматизації навичок аудіювання» [17, с.17].

І. Андрущенко займався проблемами педагогіки і підкреслював значення інформаційно-комунікаційних технологій у модернізації освіти, включаючи формування аудіативної компетенції учнів та студентів [1, с.8].

Д. Нунан досліджував роль завдань на аудіювання у комунікативному навчанні. Він стверджував, що медіа забезпечують контекст для автентичного слухання, а це важливо для формування стратегії розуміння мовлення [38].

Х. Пучта працює над питаннями використання емоційного інтелекту та мотивації у викладанні. Зазначав, що медіа є ефективним інструментом для емоційної залученості, що безпосередньо впливає на якість сприймання мовлення [41].

Українські та зарубіжні вчені єдині в думці, що медіа не лише технічний засіб, а потужний психолого-педагогічний інструмент. Вони:

- підвищують мотивацію;
- забезпечують аутентичність;
- сприяють глибшому розумінню мови;

- розвивають міжкультурну компетентність;
- формують ефективні стратегії аудіювання.

Сучасна методика викладання іноземних мов активно інтегрує мультимедійні засоби, зокрема відео- та аудіоматеріали, як ефективний інструмент розвитку навичок аудіювання. При цьому важливу роль відіграють не лише когнітивні аспекти засвоєння матеріалу, а й мотиваційна та емоційна складові, що безпосередньо впливають на якість та результативність навчального процесу.

Мотиваційна складова

Мотивація — ключовий чинник у процесі засвоєння іноземної мови.

Застосування медіа:

- Залучає до активного навчання: студенти охочіше працюють із динамічними відео, подкастами, анімаціями, ніж із традиційними текстами.
- Підвищує інтерес до мови: автентичні матеріали (новини, інтерв'ю, серіали) демонструють реальне функціонування мови, що підсилює мотивацію до оволодіння нею.
- Стимулює самостійну роботу: інтерактивні медіа-платформи (YouTube, Edpuzzle, BBC Learning English) надають можливість навчатись у зручному темпі, що формує внутрішню мотивацію.
- Дає можливість персоналізувати навчання: учні можуть обирати теми, які їх цікавлять (подорожі, технології, музика), що посилює емоційне залучення до матеріалу.

Емоційна складова

Емоції — потужний регулятор пізнавальної активності. Медіа-ресурси сприяють формуванню позитивного емоційного фону, що:

- Знижує тривожність і бар'єри у сприйнятті мови: автентичне відео з гумором або драматичними елементами допомагає студентам розслабитися та краще зосередитися.
- Активізує емоційну пам'ять: емоційно насичені сюжети краще запам'ятовуються, ніж нейтральні тексти.
- Формує асоціативне сприйняття: звук, зображення, інтонації та міміка створюють глибший контекст для розуміння мовних одиниць.

- Сприяє емпатії та культурному зануренню: студенти вчаться розуміти не лише зміст повідомлення, а й емоції, інтонації, невербальні сигнали, що є важливою складовою комунікативної компетенції.

Практичні приклади впливу мотиваційної та емоційної складової:

- Перегляд фрагментів фільмів із субтитрами стимулює слухову пам'ять та мотивацію через сюжетну залученість.
- Аудіо з піснями німецькою або англійською мовою сприяє емоційному налаштуванню та формує позитивне ставлення до мови.
- Використання інтерактивних вправ із відео (наприклад, у Edpuzzle) допомагає зосередитися та підтримувати увагу протягом усього заняття.

Мотиваційна та емоційна складові є невід'ємними чинниками ефективного формування навичок аудіювання. Завдяки застосуванню медіа навчання стає цікавішим, гнучкішим і значно ефективнішим. Позитивне емоційне налаштування та внутрішня мотивація студентів сприяють глибшому засвоєнню мовного матеріалу й розвитку справжньої комунікативної компетентності.

У процесі формування навичок аудіювання важливу роль відіграє не лише аудіальний, але й візуальний канал сприйняття інформації. Сучасні дослідження в галузі психолінгвістики та методики викладання іноземних мов підтверджують, що візуалізація значно підвищує ефективність розуміння усного мовлення, особливо на початкових та середніх етапах навчання.

Когнітивне обґрунтування

Людський мозок краще засвоює інформацію, якщо вона подається одночасно через кілька каналів. Поєднання слухового і візуального стимулу:

- покращує концентрацію уваги;
- активізує асоціативну пам'ять;
- полегшує інтерпретацію мовних структур у контексті;
- допомагає декомпенсувати складність звучання незнайомої мови через підтримку зоровим контекстом.

Види візуалізації у навчанні аудіювання

1. Відео (ігрові, навчальні, документальні)

– дозволяють спостерігати за жестами, мімікою, інтонацією, що допомагає краще зрозуміти комунікативний намір мовця.

2. Субтитри (повні, адаптовані, ключові слова)

– підтримують учня при сприйнятті нової лексики або швидкої мови.

3. Ілюстрації, слайди, інфографіка

– створюють візуальний контекст до прослуханого тексту, що сприяє передбаченню змісту й утриманню уваги.

4. Жести, міміка викладача або носія мови (на відео)

– підсилюють паралінгвістичну складову усного мовлення.

5. Мультимедійні вправи (наприклад, у Edpuzzle, LearningApps)

– інтерактивне поєднання аудіо та візуального супроводу мотивує до активного слухання.

Педагогічна цінність візуалізації в аудіюванні

- Підвищення розуміння: Візуальні підказки допомагають студенту здогадатися про зміст висловлювання навіть у разі часткового нерозуміння окремих слів або граматичних конструкцій.

- Розвиток навичок прогнозування: Відеоряд допомагає передбачити, про що йтиметься далі, активуючи когнітивні процеси.

- Формування контексту: Глядач краще орієнтується в ситуації спілкування — хто говорить, де і з якою метою.

- Підтримка візуалів у групі: Для багатьох студентів візуальний канал є провідним, і подання через зображення чи відео суттєво покращує якість засвоєння.

Візуалізація є потужним інструментом підтримки та розвитку навичок аудіювання. Вона знижує мовний бар'єр, допомагає краще орієнтуватися у змісті повідомлення, активізує увагу та покращує запам'ятовування. У сучасному освітньому процесі доцільно систематично використовувати відеоматеріали, графіку та візуальні підказки під час формування й удосконалення навичок сприйняття іноземного мовлення на слух.

У процесі формування навичок аудіювання вивчення іноземної мови потребує не лише тренування слухової пам'яті, але й розвитку когнітивних

навичок, зокрема *прогнозування та контекстуалізації*. Ці навички є складовими вищих когнітивних процесів, що забезпечують активну взаємодію учня з мовним матеріалом і сприяють глибшому, осмисленому сприйняттю усного мовлення.

Когнітивне сприйняття під час аудіювання — це процес активної інтерпретації мовного сигналу з опорою на мовні знання, контекст, попередній досвід та логічне мислення. Це не пасивне сприйняття, а динамічне співвіднесення того, що чує студент, із тим, що він уже знає.

Згідно з А. Брауном, ефективне аудіювання є не просто розпізнаванням звуків, а високорозвиненим когнітивним процесом, що вимагає здатності робити передбачення, аналізувати, співвідносити й інтерпретувати [20].

Прогнозування — це здатність слухача передбачати зміст повідомлення на основі попередньої інформації, теми, візуального супроводу або інтонації мовця.

На думку Дж. Філда, процес слухання активізує топ-даун обробку (top-down processing), коли слухач використовує свої очікування, знання про світ і контекст для побудови гіпотези щодо того, що буде сказано далі [27].

Методи розвитку прогнозування:

- Передпрослуховування з обговоренням теми.
- Завдання на передбачення змісту за заголовком, зображенням або ключовими словами.
- Аудіювання з паузами: учні прогнозують продовження репліки або діалогу.
- Робота з тематичними відеофрагментами: учень «зчитує» невербальні сигнали (міміка, жести) й очікує відповідний зміст мовлення.

Контекстуалізація — це здатність інтерпретувати окремі мовні елементи через призму загального контексту ситуації, що передається у тексті або відео.

За Х. Кларком та Е. Кларком, слухач використовує ситуативний контекст, фонові знання та соціокультурні орієнтири для точнішого розуміння повідомлення, особливо коли мова йде про незнайомі слова або нестандартні конструкції [22].

Методи розвитку контекстуалізації:

- Робота з автентичними матеріалами (новини, інтерв'ю, побутові діалоги), де важливу роль відіграє контекст.

- Завдання на пошук загального змісту (gist), а не лише деталей.
- Використання візуальних підказок — фото, відео, мап, інфографіки.
- Інтерпретація ситуації через аналіз інтонації, темпу мовлення,

культурних кодів.

На практиці формування когнітивного слухання відбувається за допомогою етапної організації аудіювання:

1. До прослуховування — активізація фонових знань, формулювання гіпотез, тематичні дискусії.
2. Під час прослуховування — виконання завдань на перевірку прогнозів, робота з контекстом.
3. Після прослуховування — обговорення, аргументація розуміння, реконструкція тексту.

Як стверджує Л. Вандергріфт, такі завдання сприяють формуванню метакогнітивної компетенції, що дозволяє студентам усвідомлено керувати процесом слухання [44].

Розвиток когнітивних навичок прогнозування і контекстуалізації є критично важливим у процесі формування слухового розуміння іноземного мовлення. Вони дозволяють студенту не лише розпізнати мовні одиниці, а й інтерпретувати, логічно вибудовувати й осмислювати зміст почутого. Акцент на цих уміннях у процесі навчання аудіювання дозволяє формувати компетентного, автономного слухача, здатного до ефективної міжкультурної комунікації.

2.3. Стратегії й методики навчання аудіювання з використанням аудіо- та відеозасобів.

Навчання аудіювання — це один із найскладніших і водночас найнеобхідніших аспектів оволодіння іноземною мовою. Сучасна методика вимагає залучення аудіо- та відеозасобів як ефективного інструменту розвитку слухового розуміння. Застосування медіа підтримується низкою психолінгвістичних і методичних підходів, запропонованих як українськими, так і зарубіжними дослідниками.

Розглянемо основні стратегії навчання аудіювання:

Стратегії "згори-вниз" (Top-down strategies)

Передбачають активне використання фонових знань, логіки та контексту. Студент прогнозує зміст, опираючись на тему, ситуацію, інтонацію тощо.

Л. Вандергріфт зазначає, що стратегія top-down формує вміння "вгадувати зміст" та розуміти загальну ідею [44].

Стратегії "знизу-вгору" (Bottom-up strategies)

Зосереджені на мовному коді — звуках, словах, граматичних структурах.

За Дж. Філдом, слухач послідовно "декодує" мовлення, формуючи значення на основі лінгвістичних одиниць [27].

Метакогнітивні стратегії

Їх метою є усвідомлення процесу слухання: планування, моніторинг розуміння, самокорекція.

- Л. Вандергріфт і К. Гох доводять, що навчання студентів контролювати й аналізувати власне сприйняття значно покращує результати аудіювання [32].

- О. Коломієць розробляє методику формування рефлексивного слухача, здатного до самооцінювання [9].

Методики навчання аудіювання з використанням медіа передбачає

- етапну методику аудіювання (до – під час – після)

Це класична трифазна модель, рекомендована більшістю методистів.

До слухання:

- Прогнозування змісту (тема, заголовок, візуальна опора).
- Введення лексики.
- Формулювання очікувань.

Під час слухання:

- Завдання на розпізнавання загальної ідеї.
- Виділення деталей.
- Заповнення таблиць, відповідність тверджень тощо.

Після слухання:

- Обговорення почутого.
- Перевірка гіпотез.
- Творчі завдання (ролі, інтерв'ю, переказ).

Д. Ньюман підтримує цю модель як найбільш гнучку та адаптовану до роботи з аудіо- та відеоматеріалами [37].

- методику інтеграції відео у навчання (Video-based learning)

Основними принципами даної методики є поєднання візуального та слухового каналів (за теорією мультисенсорного навчання — *dual coding*); вибір автентичного або навчального відео за рівнем; поділ на фрагменти з паузами для виконання завдань.

За П. Бретом, відео забезпечує ситуативний контекст, допомагає розуміти невербальні компоненти мовлення, формує "живе" мовне середовище [19, с.77].

- методику роботи з субтитрами

Субтитри можуть бути:

- повні (full captions);
- адаптовані (key words);
- вибіркові (наприклад, пропуски).

Ефекти субтитрування покращують розпізнавання мовних одиниць [36], підвищують лексичну обізнаність і розуміння, допомагають низькорівневим слухачам уникати фрустрації.

- інтерактивні мультимедійні методики

Приклади інструментів:

- Edpuzzle — дозволяє вбудовувати запитання в будь-яке відео.
- LearningApps, Quizlet Live, ESL Lab — вправи на слухове сприйняття з ігровими елементами.
- YouGlish, BBC Learning English — розвиток розуміння через автентичні приклади.

Зарубіжні вчені П. Маєр [35] та С. Чепель [24] підкреслюють, що мультимедійність підсилює навчання завдяки ефекту подвійного кодування (слово + зображення).

Ефективне навчання аудіювання неможливе без системного застосування аудіо- та відеозасобів. Сучасні методики поєднують когнітивний підхід, інтеграцію мультимедійних технологій, розвиток метакогнітивних стратегій та ситуативне навчання. Важливо не лише слухати, а й усвідомлювати, аналізувати і взаємодіяти з почутим — саме цьому сприяють якісно підібрані стратегії та медіаінструменти.

Розділ 3. Дослідно-експериментальна робота з формування аудитивної компетентності учнів основної школи засобами аудіо- та відеоматеріалів.

3.1. Організація експериментального дослідження.

Сучасні аудіовізуальні засоби навчання відіграють важливу роль у досягненні ключових цілей викладання іноземної мови. Вони не лише активізують увагу учнів, але й сприяють покращенню навичок аудіювання та усного мовлення. Візуальна підтримка звукового ряду, що супроводжує відеоряд, полегшує сприйняття та точніше розуміння змісту.

Розглянемо окремі аудіовізуальні засоби та їхні особливості. До АВМ належать художні й документальні фільми, мультфільми, новини, інтерв'ю, ток-шоу та відеоблоги. Ці відеоматеріали мають реалістичний характер, захоплюють увагу, є автентичними та відображають сучасну дійсність. Водночас вони здебільшого доступні та орієнтовані на учнів з певним рівнем підготовки. Недоліком автентичних відео є відсутність супровідних матеріалів — підручників і вправ — для ефективного використання їх на уроках іноземної мови [5, с. 56].

Автентичні відеофільми є дієвим інструментом розвитку мовленнєвих навичок. Живе мовлення носіїв мови сприяє формуванню правильної вимови, додає динаміки й емоційності викладеному матеріалу, а також позитивно впливає на слухові та вимовні вміння учнів. Перегляд фільмів стимулює учнів до більш вільного та виразного мовлення.

До аудіовізуальних засобів також належать аудіо- та відеоматеріали, спеціально створені для вивчення іноземної мови — різноманітні мовні відеокурси. Вони адаптовані до рівня знань учнів і охоплюють конкретну лексику, фонетику або граматику. Їх перевагою є наявність супровідних підручників і вправ, що полегшує навчання. Водночас недоліками є менш природна подача матеріалу, штучність мовлення та застарівання змісту з часом [11].

Наведемо приклади аудіовізуальних засобів, які можна ефективно використовувати для організації мовленнєвої взаємодії учнів під час уроку.

На YouTube представлено велику кількість навчальних відео, призначених для учнів, які вивчають англійську мову. Освітні пісні допомагають поєднувати вивчення слів і фраз з музикою та анімаційними персонажами, що робить процес навчання більш цікавим і доступним. Серед найпопулярніших каналів, орієнтованих на навчання дітей, можна виділити Maple Leaf Learning, Elf Learning, Dream English Kids.

Блоги надають учням змогу використовувати ширший словниковий запас, ніж зазвичай під час занять. Участь у блогах сприяє практичному закріпленню нової лексики, яка переходить у їхній активний мовний запас. Учні мають можливість висловлювати свої думки, формулювати позиції з різних поглядів і уникати шаблонних відповідей. Завдяки живому обговоренню підвищується інтерес до теми, а отже, і глибина її засвоєння. Участь у блогах підтримує процес безперервного навчання та саморозвитку.

На уроках англійської мови ефективно використовувати різноманітні відеоматеріали, які вільно доступні на платформі YouTube, зокрема:

- інформативні лекції TED Talks (ted.com), у яких фахівці з різних сфер розповідають про наукові відкриття, глобальні проблеми або просто цікаві факти та ідеї;
- науково-популярні та документальні фільми BBC, які можна інтегрувати у вивчення окремих тематичних блоків;
- фрагменти з відомих серіалів, таких як *"Modern Family"*, *"Friends"*, *"Young Sheldon"*, що включають побутові діалоги, гумористичні ситуації та сучасну розмовну англійську, наближену до реального мовного середовища.

Застосування таких ресурсів на уроках англійської мови підвищує мотивацію учнів, стимулює мовну активність і робить навчання більш динамічним і ефективним.

Окрім відеоплатформи YouTube, у процесі навчання іноземної мови можна ефективно використовувати й інші ресурси, зокрема:

- спеціалізовані навчальні серіали, як-от *"London Central"* або *"Extra"*, до яких розроблено методичні посібники з вправами та завданнями для аудиторної чи самостійної роботи;
- новини, розміщені на офіційних сайтах відомих британських та американських телеканалів, що дозволяє учням знайомитися з автентичною мовою засобів масової інформації;
- розважальні телевізійні шоу Великої Британії та США, наприклад, *"The Ellen DeGeneres Show"*, *"The Tonight Show Starring Jimmy Fallon"*, які включають інтерв'ю з відомими особами, музичні номери, гумористичні замальовки та коментарі ведучих щодо актуальних подій, а також шоу *"Travel Man"*, яке знайомить глядачів із культурами різних країн через короткі подорожі;
- відеоматеріали на освітніх платформах на кшталт *britishcouncil.org*, *about.com*, *linguaspectrum.com*, *englishcentral.com*, *engvid.com*, які охоплюють широкий спектр тем і можуть бути використані під час уроків для розвитку мовних навичок [30, с. 97].

Вибір відповідних аудіовізуальних матеріалів (АВМ) базується на певних критеріях:

- тематична доцільність: відео повинне логічно вписуватись у структуру навчальної теми, не порушуючи її цілісності;
- національно-культурна насиченість: матеріал має передавати елементи культури, соціальної поведінки та комунікативні особливості англомовних країн;
- інформаційна новизна: відео повинно доповнювати тему новими аспектами, розширювати її зміст і викликати інтерес через непередбачувані або цікаві деталі;

- відповідність рівню підготовки учнів: враховується вік, мовна компетенція та навчальний досвід аудиторії.

Організація мовної взаємодії учнів на уроці за допомогою автентичних аудіовізуальних матеріалів передбачає три основні етапи:

- до перегляду (спрямований на подолання потенційних труднощів у розумінні змісту відео);
- під час перегляду (націлений на розвиток мовленнєвої, комунікативної та соціокультурної компетентностей учнів);
- після перегляду (орієнтований на перевірку рівня розуміння змісту переглянутого матеріалу) [10, с. 32].

Нижче подано приклади типових завдань для кожного з названих етапів

I. Етап до перегляду:

- обговорення запитань, що мотивують до перегляду та викликають інтерес до теми. Наприклад: *Що ви найбільше любите дивитися – новини, інтерв'ю, ток-шоу чи художні фільми? Чому саме?*
- вибір правильної відповіді на запитання прогнозного характеру, як-от: *Що зробить герой далі, якщо...?* або *Як він вчинить у певній ситуації?*
- вправи на впорядкування реплік персонажів відповідно до логіки подій, наприклад: складання діалогу зі змішаних фраз;
- завдання, спрямовані на прогнозування сюжету відео на основі раніше засвоєного матеріалу. Це можуть бути, зокрема, створення діалогів на тему, близьку до відео, або обговорення фотофрагментів із припущеннями про розвиток подій;
- перегляд відео без звуку (*Silent viewing*), під час якого учням пропонується придумати діалоги до побачених сцен та озвучити їх, тим самим моделюючи зміст фільму;
- лексичні вправи, що включають співвіднесення нових слів із їхніми перекладами або дефініціями до початку перегляду. Наприклад, учні з'єднують слова з поясненнями, а далі складають діалоги із використанням цієї лексики для передбачення змісту відео [11].

II. Етап під час перегляду:

Цей етап спрямований на активне залучення учнів до сприймання автентичного матеріалу та формування у них різних видів мовної компетентності. Приклади завдань можуть бути такими:

- позначення правильної відповіді після перегляду певного епізоду: наприклад, учні обирають варіант, який найточніше відповідає тому, що сталося у відео;
- встановлення відповідності між репліками персонажів та їхніми зображеннями, діями або емоціями;
- заповнення таблиці або схеми із ключовою інформацією, яку учні отримують під час перегляду (імена героїв, події, місця тощо);
- виділення ключових фраз або висловлювань із відео, які учні потім мають пояснити або прокоментувати;
- заповнення пропусків у діалозі, спираючись на почуте, що дозволяє розвивати навички аудіювання та розуміння мовлення на слух;
- стоп-кадровий перегляд із наступним обговоренням того, що могло б трапитися далі, або описом побаченого кадру.

III. Етап після перегляду:

На цьому етапі відбувається осмислення та перевірка розуміння змісту переглянутого фрагменту, а також подальше мовленнєве тренування. Доцільними є такі види завдань:

- обговорення основної ідеї відео або відповіді на запитання до змісту;
- переказ побаченого своїми словами (усно або письмово), що сприяє розвитку продуктивних навичок;
- рольові ігри за мотивами сюжету відео з відтворенням ситуацій, що траплялися у фільмі;
- висловлення власної думки з аргументацією: що сподобалося, що викликало питання чи емоції;
- створення альтернативного фіналу чи продовження історії, що активізує творче мовлення;

- письмове завдання, наприклад, написання листа, повідомлення або рецензії на основі переглянутого відеофрагменту.

Формування англомовної аудитивної компетентності передбачає цілеспрямовану роботу з відеоконтентом, яка здійснюється у три послідовні етапи:

1. До перегляду (Pre-Viewing Stage)

Мета: Підготувати учнів до сприймання відеоматеріалу, зняти можливі труднощі розуміння, актуалізувати мовний та тематичний досвід.

Зміст етапу:

- Активація фонових знань: обговорення теми відео, висловлення очікувань щодо сюжету або персонажів.
- Введення ключової лексики: ознайомлення з новими словами, ідіомами, складними граматичними структурами, які зустрічатимуться у відео.
- Прогнозування змісту: учні роблять припущення про події у відео за допомогою заголовку, ілюстрацій, фотофрагментів, коротких описів.
- Постановка мотиваційних запитань: наприклад, *"Чому герої можуть поводитися саме так?", "Що ви очікуєте побачити?"*

Типові завдання:

- Відповіді на тематичні запитання.
- Зіставлення слів із перекладом/дефініціями.
- Складання діалогів або припущень на основі кадру без звуку.

2. Під час перегляду (While-Viewing Stage)

Мета: Забезпечити активне сприймання відеоматеріалу, розвиток навичок аудіювання, зокрема розуміння загального змісту, основної ідеї та деталей.

Зміст етапу:

- Цілеспрямоване аудіювання: учні дивляться відео з конкретним завданням (вибрати правильну відповідь, визначити порядок подій, заповнити таблицю тощо).
- Диференційоване слухання: можна прослуховувати окремі фрагменти з різними цілями: розуміння загальної ідеї → деталі → інтонація → підтекст.

- Повторний перегляд: для закріплення чи уточнення інформації (за потреби).
- Фокус на ключові моменти: зупинка відео у важливих моментах із завданням щось передбачити або прокоментувати.

Типові завдання:

- Позначення правильного варіанта.
- Заповнення пропусків у тексті.
- Зіставлення реплік із персонажами.
- Встановлення послідовності подій.

3. Після перегляду (Post-Viewing Stage)

Мета: Перевірити розуміння відеоматеріалу, закріпити вивчений мовний матеріал, розвивати навички говоріння, письма, критичного мислення.

Зміст етапу:

- Контроль розуміння: відповіді на запитання до відео, короткий переказ, обговорення ключових моментів.
- Інтерпретація змісту: висловлення власної думки щодо побаченого, обговорення поведінки героїв, моралі чи проблематики.
- Творче продовження роботи: моделювання ситуацій, створення альтернативних завершень, рольові ігри за сюжетом.
- Інтеграція навичок: перехід від слухання до продуктивних видів діяльності — усного мовлення або письма.

Типові завдання:

- Переказ відео своїми словами.
- Обговорення моральної проблематики сюжету.
- Створення діалогів або сценки.
- Написання відгуку, листа, коментаря.

Змістовна та методично зважена послідовність роботи з відеоматеріалами дозволяє:

- формувати цілісні аудитивні навички (від загального розуміння до деталізації);

- активізувати мовну діяльність учнів через комунікативно значущі ситуації;
- забезпечити мотивацію до вивчення англійської мови завдяки цікавому, автентичному контенту;
- розвивати інтегровані компетентності: лексичну, граматичну, комунікативну, соціокультурну.

3.2. Етапи роботи з відеофільмом «Paddington» та оцінка результатів.

Для проведення експериментального дослідження ми використали англomовний фільм, рекомендований для учнів 8 класу (рівень A2–B1), та завдання для трьох етапів роботи з відео для розвитку аудитивної компетентності.

Назва фільму «Paddington» (2014)

Жанр: пригодницька сімейна комедія

Тривалість: ≈95 хв

Рівень мови: A2–B1

Причини вибору:

- чітка та зрозуміла вимова;
- яскравий сюжет, який легко сприймається;
- багато побутової, емоційної лексики;
- добрий моральний зміст, адаптований для підлітків.

Завдання до фільму "Paddington" за етапами

1. До перегляду (Pre-Viewing Stage)

Мета: активізувати знання учнів, ввести лексику, налаштувати на тему фільму.

Завдання:

- Обговорення (Speaking):
 - *Have you ever heard of Paddington Bear?*
 - *What do you know about bears?*
 - *What might happen when a bear comes to live in a city?*
- Прогнозування (Guessing): (На основі постера чи трейлера без звуку)
 - *What do you think the bear will do in London?*
 - *Who might help him?*
- Лексична підготовка: Дайте учням слова з фільму:
train station, suitcase, polite, marmalade, family, lost, explore, home

Завдання: З'єднай слово з картинкою або з коротким означенням.

Створити 2 речення з новими словами.

2. Під час перегляду (While-Viewing Stage)

(Фільм можна поділити на 3 частини по 25–30 хв для покрокової роботи)

Мета: формування навичок розуміння на слух — загального та детального.

Завдання:

- True/False (Part 1):
 1. Paddington comes from Peru.
 2. He meets the Brown family at a café.
 3. Paddington doesn't speak English.
- Multiple choice (Part 2):

Why did Paddington get into trouble in the bathroom?

A) He was hungry

B) He didn't understand how things worked

C) He wanted to take a shower
- Sequence the events (Part 3):

Учні розташовують події у правильному порядку:

- Paddington comes to the station
- He eats marmalade
- He floods the bathroom
- He talks to Mr. Gruber

- Fill in the gaps: Вправа з частково закритими репліками персонажів.

3. Після перегляду (Post-Viewing Stage)

Мета: перевірити розуміння змісту, розвинути мовлення, узагальнити досвід.

Завдання:

- Обговорення:
 - *Did you like the film? Why/why not?*
 - *Which character did you like most?*
 - *What is the main message of the film?*
 - Письмове завдання: Напишіть короткий лист Паддінгтону від імені одного з героїв: *"Dear Paddington, I'm happy you stayed with us..."*
 - Створення альтернативного фіналу: Учні в парах вигадують, як могла б завершитися історія і представляють це класу.
 - Рольова гра: Інсценізація знайомства Паддінгтона з родиною Браун.
- Для більш досконалої перевірки переглянутого фільму вчителі можуть запропонувати низку вправ після перегляду фільму, тобто на третьому етапі.

Ось добірка додаткових вправ після перегляду фільму *"Paddington"*, які допомагають перевірити розуміння, розвивати англомовну аудитивну, мовленнєву та соціокультурну компетентності учнів 8 класу (рівень A2–B1).

Вправи для післяпереглядового етапу (Post-viewing tasks):

1. "Who said it?" – Хто це сказав?

Завдання: Дати учням цитати з фільму. Учні мають вгадати, хто з персонажів це сказав.

Наприклад:

"I'm not a typical bear." → *Paddington*

"He can't stay with us!" → *Mr. Brown*

Варіант: Додати малюнки героїв або дати варіанти відповідей

2. Character Profile

Завдання: Заповнити картку героя: ім'я, зовнішність, риси характеру, стосунки з іншими.

Наприклад:

Character	Looks like	Person	What he/she does in the film
Paddington	small bear, red hat	polite, curious	moves to London, causes trouble, finds a family

3. Timeline – Хронологія подій

Завдання: Встановити послідовність 6–8 подій із фільму.

Наприклад:

1. Paddington arrives at the station
2. The Brown family meets him
3. Paddington floods the bathroom
4. He visits Mr. Gruber
5. The villain finds him
6. He is saved by the Browns

Варіант: Дати картки з малюнками або подіями для розташування.

4. Quiz – Вікторина

Завдання: Створити невелику вікторину (можна онлайн: Kahoot, Quizizz або на папері).

Приклади запитань:

- What does Paddington like to eat?
- Where is he from?
- Who helps him in London?
- What problem does he cause in the bathroom?

5. Role-play – Рольова гра

Сценки для інсценізації:

- Знайомство Paddington із родиною
- Візит до антикварної крамниці
- Розмова з охоронцем вокзалу

- Суперечка між героями

Можна дати фрази-підказки або шаблон діалогу.

6. “What would you do?” – Гіпотетичне запитання

Завдання: Учні обговорюють ситуації на кшталт:

- *What would you do if a bear came to your home?*
- *Would you help Paddington? Why?*
- *Would you like to live in London like Paddington?*

Це розвиває мовлення й критичне мислення.

7. Writing: Film review (Міні-рецензія)

Учні пишуть 5–7 речень про фільм за планом:

1. Назва та жанр
2. Про кого фільм
3. Що сподобалося
4. Улюблений герой
5. Загальне враження (рекомендація)

8. Matching emotions

Завдання: Підібрати емоцію до кожної сцени (сум, радість, здивування, страх тощо). Можна використати кадри з фільму або опис ситуацій.

9. Dialogue completion

Завдання: Учням дається незавершений діалог із фільму — вони повинні його дописати або вставити репліки у правильному порядку.

10. Creative Poster Task

Завдання: Створити афішу до фільму (на папері або онлайн):

- Назва
- Слоган
- Основні герої
- Рейтинг (зірочки)
- Сцена або момент, який учень хоче показати

Основною порадою для вчителів є те, що вправи можна комбінувати (усні + письмові), ділити учнів на групи за рівнем, а також пропонувати інтерактивні формати (Google Jamboard, Canva, Padlet).

Також вчителі можуть використати субтитри англійською мовою при першому перегляді для полегшення сприйняття.

Якщо потрібно скоротити час, можна обрати окремі епізоди (10–15 хв) для повноцінної роботи.

Подаємо опис педагогічного експерименту з використанням автентичного відеофільму ("Paddington") для учнів 8 класу, з урахуванням трьох етапів роботи (до, під час, після перегляду).

Назва експерименту: Вплив поетапної роботи з автентичним відеоматеріалом на формування аудитивної компетентності учнів 8 класу.

Учасники: Учні 8-Б класу (24 учні), поділені на експериментальну групу (12 учнів) та контрольну групу (12 учнів).

- Експериментальна група працювала з фільмом *"Paddington"* відповідно до трьохетапної моделі (до-під час-після).
- Контрольна група переглядала фільм без структурованої підготовки (лише перегляд і відповіді на запитання після перегляду).

Мета: Перевірити ефективність трьохетапної моделі в розвитку аудіювання, лексичного запасу та усного мовлення.

Тривалість експерименту: 2 тижні (3 заняття по 45 хвилин + контрольна перевірка)

Хід експерименту по етапах:

1. Етап ДО перегляду (Pre-viewing)

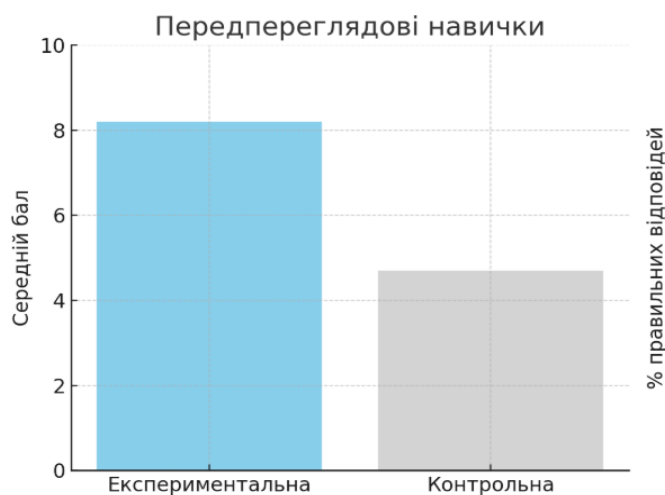
Зміст занять:

- Актуалізація лексики (marmalade, polite, lost, suitcase)
- Прогнозування сюжету за трейлером
- Обговорення теми "Family", "New places", "Helping others"
- Складання коротких діалогів

Результат:

- 83% учнів експериментальної групи правильно виконали завдання на передбачення сюжету.
- У контрольній — лише 41% змогли сформулювати припущення.

Графік №1 – Передпереглядові навички (усне прогнозування)
(умовна шкала: 0–10 балів)

Група	Середній бал
Експериментальна	8.2
Контроль	4.7

2. Етап ПІД ЧАС перегляду (While-viewing)

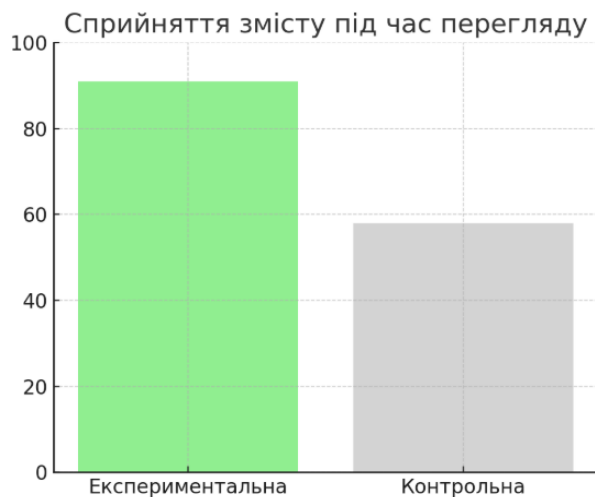
Зміст занять:

- Перегляд фільму по частинах (3 епізоди)
- Вправи на: True/False, вибір відповіді, вставлення реплік, встановлення послідовності
- Обговорення подій у парах

Результат:

- Експериментальна група: 91% правильно відповіли на запитання про сюжет і деталі
- Контрольна група: 58% — значно більше помилок

Графік №2 – Сприйняття змісту під час перегляду (тестування)

Група	% правильних відповідей
Експериментальна	91%
Контроль	58%

3. Етап ПІСЛЯ перегляду (Post-viewing)

Зміст занять:

- Переказ подій
- Інсценізація знайомства Paddington з родиною
- Написання короткої рецензії
- Обговорення тем: “Home”, “Kindness”, “Cultural shock”

Результат:

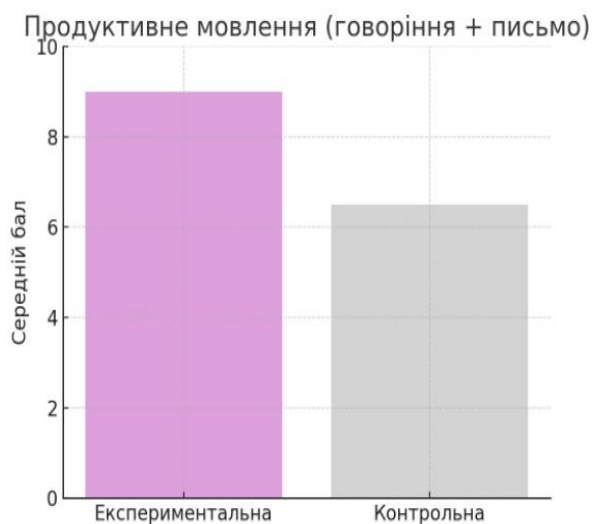
• Учні експериментальної групи продемонстрували кращі навички усного мовлення та письма: середня оцінка – 9/10

• У контрольній – 6.5/10 (учні важче висловлювалися і плутали лексичні одиниці)

Група	Середній бал
Експериментальна	9.0
Контроль	6.5

Група	Середній бал
-------	--------------

Графік 3: Після перегляду — помітно кращі результати у продуктивному мовленні та письмі (9.0 проти 6.5).

Проведений експеримент підтвердив ефективність трьохетапної методики роботи з відеофільмом. Учні, які працювали за структурованою моделлю (до–під час–після перегляду), показали значно вищі результати в усіх трьох компонентах:

- розуміння автентичного мовлення на слух
- засвоєння лексики та мовних структур
- розвиток продуктивних навичок мовлення та письма

Отже, така методика сприяє формуванню стійкої англомовної аудитивної компетентності в учнів старшої ланки.

Висновки

У процесі виконання магістерської роботи було здійснено комплексне теоретичне та практичне дослідження проблеми формування англомовної аудитивної компетентності в учнів 9-11 класів з використанням аудіо- та відеозасобів. Здійснено аналіз психолого-педагогічних і методичних засад навчання аудіювання, визначено освітній потенціал сучасних медіа, а також проведено експериментальну перевірку ефективності застосування відповідних стратегій. На основі виконаної роботи сформульовано такі узагальнені висновки:

1. Теоретичне обґрунтування процесу формування аудитивної компетентності.

Аудитивна компетентність є невід'ємною складовою іншомовної комунікативної компетентності та передбачає здатність учнів сприймати, розуміти й інтерпретувати усне мовлення, а також використовувати почуту інформацію відповідно до комунікативної ситуації. Змістовий аналіз наукових джерел засвідчив, що аудіювання є не лише одним із чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності, а й базовим інструментом для формування інших видів комунікації, зокрема говоріння та взаєморозуміння.

Аудитивна компетентність формується поступово, у процесі цілеспрямованого навчання, з урахуванням вікових, когнітивних та емоційно-психологічних особливостей учнів. Розвиток цієї компетентності в учнів основної школи потребує використання ефективних дидактичних підходів, що забезпечують мотивацію, залучення та активну участь школярів у процесі сприйняття автентичного мовлення.

Аудитивна компетентність посідає важливе місце у структурі іншомовної комунікативної компетентності, адже саме вміння сприймати мовлення на слух забезпечує ефективність реальної комунікації. Разом із тим формування цього виду мовленнєвої діяльності супроводжується низкою труднощів.

По-перше, значні перешкоди виникають на фонетичному рівні. Іноземна мова часто характеризується наявністю звуків, відсутніх у рідній мові, особливостями редукції голосних, інтонаційними відмінностями та швидким темпом мовлення. Це ускладнює розпізнавання мовленнєвого потоку та виділення в ньому окремих слів.

По-друге, важливим чинником є обмежений словниковий запас і недостатнє володіння фразеологічними зворотами. Нерозуміння окремих лексичних одиниць призводить до сприйняття тексту фрагментарно й може спотворювати загальний зміст висловлювання.

По-третє, труднощі аудіювання зумовлені психологічними бар'єрами. Слухачі нерідко стикаються зі страхом помилки, підвищеною тривожністю чи відчуттям невпевненості, що негативно позначається на концентрації уваги й знижує якість розуміння.

Ще одним чинником є культурні відмінності. Нерозуміння реалій, алюзій чи культурних контекстів часто перешкоджає адекватному тлумаченню почутого повідомлення.

Шляхи подолання зазначених труднощів передбачають комплексний підхід. Передусім необхідно систематично розширювати словниковий запас та вдосконалювати знання граматичних структур. Ефективним є використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів, що забезпечує адаптацію до природного мовленнєвого темпу та різних акцентів. Доцільним є також застосування стратегій активного слухання: прогнозування змісту за контекстом, виділення ключових слів, використання смислових опор. Важливою умовою успішного формування аудитивних умінь є поступове ускладнення навчальних матеріалів — від простих і коротких діалогів до складних монологічних текстів. Крім того, необхідно враховувати психологічний аспект: створення доброзичливої атмосфери, підвищення навчальної мотивації та розвиток упевненості в поступовому прогресі слухача.

Таким чином, труднощі іншомовного аудіювання зумовлені поєднанням фонетичних, лексичних, психологічних і культурних факторів. Подолати їх можливо завдяки систематичній практиці, використанню автентичних матеріалів і

цілеспрямованому розвитку стратегій слухання, що у сукупності забезпечує ефективне формування аудитивної компетентності.

2. Врахування вікових особливостей та умов навчання.

Важливим чинником у процесі формування аудитивної компетентності є врахування вікових особливостей учнів основної школи (11–14 років). У цьому віці активно розвиваються когнітивні функції, пам'ять, увага, уявлення, що створює сприятливі умови для формування складніших мовленнєвих навичок, зокрема розуміння англomовного мовлення на слух. Водночас спостерігається висока чутливість до зовнішніх стимулів і потреба в емоційній зацікавленості, що обумовлює необхідність використання наочних, динамічних, інтерактивних форм роботи.

Ефективність формування навичок аудіювання значною мірою залежить від педагогічних умов, серед яких варто виокремити організацію середовища, орієнтованого на комунікацію, забезпечення емоційної підтримки, створення ситуації успіху, варіативність завдань, а також цілеспрямоване застосування дидактичних принципів – наочності, доступності, активності, диференціації та ситуативності.

3. Освітній потенціал сучасних аудіо- та відеозасобів.

Сучасні аудіо- та відеозасоби мають значний дидактичний потенціал у навчанні англійської мови. Їхнє використання дозволяє створити автентичне мовленнєве середовище, забезпечити моделювання реальних комунікативних ситуацій, стимулювати мотивацію та інтерес до навчання. Засоби масової інформації, навчальні подкасти, фрагменти кінофільмів, мультфільмів, серіалів, інтерв'ю, відеоблоги тощо дають змогу урізноманітнити навчальний процес і адаптувати його до сучасного медіапростору, у якому живуть учні.

Здійснено класифікацію медіа за формою подання (аудіо та відео), ступенем автентичності (автентичні, навчальні, адаптовані) та функціональним призначенням (інформаційні, розважальні, навчальні, змішані). Визначено переваги кожного виду, зокрема відео має більший емоційний вплив завдяки зображенню, міміці, жестам, інтонації, а аудіо розвиває зосередженість і фокус на змісті мовлення.

4. Психолого-педагогічні ефекти використання медіа.

Використання аудіо- та відеоматеріалів сприяє розвитку як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних компонентів аудитивної компетентності. Застосування медіа позитивно впливає на формування лексико-граматичних навичок, інтонаційно-фонетичної сприйнятливості, здатності розпізнавати мовленнєві кліше, інтонаційні моделі та функціональні стилі.

Окрім лінгвістичних аспектів, медіа активізують емоційну сферу учнів, сприяють формуванню культурологічної обізнаності, підвищують рівень зацікавлення предметом. Зокрема, відеоінформація дозволяє краще зануритись у культурний контекст країни, мову якої вивчають. Саме поєднання когнітивних і емоційних каналів сприймання забезпечує більш ефективне засвоєння матеріалу.

5. Методичні стратегії та практичне впровадження.

У межах дослідження розроблено та апробовано стратегії й методики навчання аудіювання з використанням медіазасобів. Основними методичними підходами стали стратегія «слухай і передбачай», «слухай і заповнюй», «слухай і реагуй», робота з тематичними відеофрагментами та сюжетними лініями. Було запропоновано модель поетапного навчання аудіювання, що включає передтекстовий (мотиваційний), текстовий (смісловий) та післятекстовий (рефлексивний) етапи.

Під час формувального експерименту була використана мультфільм-адаптація «Paddington» як основа для розвитку аудитивної компетентності. Створення системи завдань, орієнтованої на роботу з відеофільмом, дало змогу врахувати вікові особливості учнів, активізувати різні канали сприйняття, розвивати мовленнєву здогадку, аудіативну пам'ять, лексичний запас та здатність до критичного осмислення інформації.

6. Результати експериментального дослідження.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили позитивну динаміку у формуванні аудитивної компетентності учнів експериментального класу. Порівняльний аналіз результатів контрольного та експериментального класів продемонстрував вищий рівень сформованості навичок аудіювання в учнів, які навчалися за оновленою методикою із системним використанням аудіо- та

відеоматеріалів. Зокрема, спостерігалось покращення таких показників: точність сприймання мовлення, розуміння загального змісту, здатність до деталізації, а також підвищення рівня мовленнєвої активності під час виконання післятекстових завдань.

Таким чином, результати теоретичного аналізу та практичної реалізації підтвердили, що ефективне формування англомовної аудитивної компетентності в учнів основної школи можливе за умов:

- врахування психофізіологічних особливостей віку;
- системного використання медіазасобів (аудіо, відео) в навчальному процесі;
- поетапної структури завдань з аудіювання;
- створення мотиваційного, комунікативно спрямованого навчального середовища.

Отже, запропонована методика є ефективним засобом удосконалення навчання англійського аудіювання, відповідає сучасним вимогам до освіти й може бути впроваджена в навчально-виховну практику загальноосвітніх закладів.

Список використаної літератури

1. Андрущенко, І. Ф. Інформаційне суспільство і освіта / І. Ф. Андрущенко // Вища школа. — 2003. — №4. — С. 3–8.
2. Біляєв О. М. Методика навчання іноземних мов у середній школі. Київ: Лібра Терра. — 2010/
3. Білянська І. О. Формування аудитивної компетентності учнів у процесі слухання аудіокниг іноземною мовою / І. О. Білянська // Іноземні мови. — 2017. — № 2. — С. 22–27.
4. Гавриленко Н.О. Формування іншомовної аудитивної компетентності. - К., 2012.
5. Господинчик Т. Використання аудіовізуальних матеріалів як засобу створення іншомовного середовища на уроках іноземної мови / Т. Господинчик // Нова педагогічна думка, № 4, 2014 – С.55-58.
6. Захарків І. Я. Формування іншомовної аудитивної компетентності майбутніх учителів іноземних мов / І. Я. Захарків // Молодий вчений. — 2018. — № 4(56). — С. 172–175.
7. Калініна Л. Л. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання іноземних мов у школі. Харків: Основа. — 2013.
8. Карпюк О. Д. Англійська мова: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. Д. Карпюк. — Тернопіль: Астон, 2017. — 256 с.
9. Коломієць, О. М. (2017). Формування іншомовної аудіативної компетентності студентів мовних спеціальностей. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, (5)/ - 2017. С. 141–149.
<https://doi.org/10.24139/2312-5993/2017.05/141-149>.

10. Климова О. Методика роботи з відеоматеріалами на занятті з англійської мови / О. Климова // Проблеми підготовки сучасного вчителя, № 4 (Ч. 1), 2011 - С. 31-35.
11. Куліченко Н. М. Використання відеоматеріалів на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / Н. М. Куліченко. - 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://dnz156.klasna.com/uk/article/vikoristannya-videomaterialiv-na-urokakh-angliisko.html>.
12. Леонтьєв О. М. Психолінгвістика. Київ: Либідь. – 2005.
13. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / С. Ю. Ніколаєва. – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.
14. Рогова В. Г. Методика навчання англійської мови. Київ: Освіта. – 2000.
15. Рогожина Г. В. Формування іншомовної аудитивної компетентності учнів основної школи. Харків: ХНПУ. – 2014.
16. Слюсаренко Н. М. Навчання аудіювання: навч.-метод. посіб. / Н. М. Слюсаренко. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 120 с.
17. Суворова, О. В. Методика навчання аудіювання у середній школі / О. В. Суворова // Іноземні мови. — 2001. — №2. — С. 17–23.
18. Anderson, A., & Lynch, T. Listening. Oxford University Press. – 1988.
19. Brett, P. Multimedia for listening comprehension: The design of a multimedia-based resource for developing listening skills. System, 23(1). – 1995. С. 77–85. [https://doi.org/10.1016/0346-251X\(94\)00054-A](https://doi.org/10.1016/0346-251X(94)00054-A)
20. Brown, G. Listening to Spoken English. Longman. - 1990.
21. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press. – 2003.
22. Clark, H. H., & Clark, E. V. Psychology and Language: An Introduction to Psycholinguistics. Harcourt Brace Jovanovich. – 1977.
23. Chamot, A. U., & O'Malley, J. M. (1994). The CALLA Handbook: Implementing the Cognitive Academic Language Learning Approach. Reading, MA: Addison-Wesley. – 1994.

24. Chapelle, C. A. English language learning and technology: Lectures on applied linguistics in the age of information and communication technology. John Benjamins Publishing. – 2003.
25. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Companion Volume. Strasbourg. – 2020.
26. Dornyei, Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press. – 2001.
27. Field, J. Listening in the language classroom. Cambridge: Cambridge University Press. – 2008.
28. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Pearson Longman. – 2007.
29. Gass, S., & Selinker, L. Second Language Acquisition: An Introductory Course. New York: Routledge. – 2008.
30. Gilmore A. Authentic materials and authenticity in foreign language learning // Language Teaching. - 2007. - Vol. 40(2). - P. 97-118.
31. Goh, C. M. A cognitive perspective on language learners' listening comprehension problems. System, 28(1). – 2000. - C. 55–75.
32. Goh, C. C. M., & Vandergrift, L. Teaching and learning second language listening: Metacognition in action. Routledge. – 2012.
33. Krashen, S. D. The input hypothesis: Issues and implications. New York: Longman. – 1985.
34. Long, M. (1985). Input and second language acquisition theory. In S. Gass & C. Madden (Eds.), Input in Second Language Acquisition. Rowley, MA: Newbury House. – 1985.
35. Mayer, R. E. (2009). Multimedia Learning. Cambridge University Press. – 2009.
36. Markham, P. L., & Peter, L. A. The influence of English language and Spanish language captions on foreign language listening/reading comprehension. Journal of Educational Technology Systems, 31(3). - 2003. C. 331–341.

<https://doi.org/10.2190/9TWY-1Y72-2KJY-R28K>

37. Nunan, D. Second language teaching and learning. Boston: Heinle & Heinle Publishers. – 1999.
38. Nunan, D. Task-Based Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2004. — 289 p.
39. Piaget, J. The Psychology of the Child. New York: Basic Books. – 1972.
40. Prensky, M. Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, 9(5). – 2001. C. 1–6.
41. Puchta, H., & Rinvoluceri, M. Multiple Intelligences in EFL: Exercises for Secondary and Adult Students. — Helbling Languages, 2005. — 104 p.
42. Rost, M. Teaching and researching listening (2nd ed.). London: Longman/Pearson Education. – 2011.
43. Rost, M. Teaching and researching listening (4th ed.). London: Routledge. – 2024.
44. Vandergrift, L. Facilitating second language listening comprehension: Acquiring successful strategies. ELT Journal, 53(3). – 1999. – C. 168–176. <https://doi.org/10.1093/elt/53.3.168>
45. <https://doi.org/10.24919/2617-0825.5/203.2022>

Summary

In the modern context of globalization, active intercultural interaction, and the rapid development of information technologies, the importance of mastering foreign languages as a means of interpersonal and professional communication is steadily increasing. One of the key components of foreign language communicative competence is listening comprehension — the ability to understand spoken language, which ensures the effective perception and interpretation of authentic speech information. The formation of this competence is particularly relevant in students of grades 9-11, since it is at this age that the foundations for further language development and successful communication are laid.

The study of the development of listening comprehension in schoolchildren requires consideration of their age-related characteristics, the psychological mechanisms of perceiving spoken language, as well as the specifics of the educational environment. Effective formation of listening skills is possible only under the condition of adhering to certain pedagogical requirements and didactic principles that ensure consistency, purposefulness, and the motivational engagement of learners.

Special attention should be paid to the use of modern audio and video resources in the process of teaching English. Their didactic potential offers wide opportunities for modeling authentic communication situations, fostering stable motivation for language learning, and developing effective listening strategies. The use of media resources in combination with appropriate methodologies contributes to better material acquisition and to the formation of functionally oriented listening skills.

In today's world, the English language serves as a global means of communication, which determines the need to develop a high level of foreign language

communicative competence in students. One of its key components is listening competence, which ensures the perception and understanding of spoken language — a fundamental condition for effective communication.

However, the practice of teaching English in lower secondary school shows an insufficient level of listening skills development, which is caused both by methodological challenges and by the limited use of modern technological tools. Therefore, there arises a need to rethink approaches to teaching listening, particularly through the integration of audio and video resources, which greatly expand the teacher's opportunities and contribute to the creation of an authentic language environment.

Modern information technologies provide a wide range of resources for the development of listening skills: podcasts, educational films, video lessons, online services, and more. At the same time, the effectiveness of their use depends on the conscious selection of teaching methods, learning strategies, and didactic principles that correspond to the age-related and psychophysiological characteristics of middle school students.

Thus, the relevance of the topic is determined by:

- the need to develop students' functional ability in listening comprehension under the conditions of the increasing role of oral communication;
- the insufficient level of methodological support for the process of teaching listening in school practice;
- the necessity of integrating modern audio and video resources into foreign language instruction;
- the alignment of the topic with the priorities of the New Ukrainian School, which is oriented toward the development of key competences, critical thinking, and students' communicative ability.

All this highlights the importance of a comprehensive study of the pedagogical potential of media resources in developing English-language listening competence among lower secondary school students.

The issue of forming English listening competence is actively researched by both Ukrainian and foreign scholars in the fields of foreign language teaching methodology, psycholinguistics, pedagogy, and educational technologies. S. Yu.

Nikolaieva studied the conceptual foundations of foreign language communicative competence and the methodology of teaching listening in secondary school. O. D. Karpiuk, the author of curricula and textbooks in English, explores means of developing listening and speaking skills. H. V. Selivanova investigates the psycholinguistic foundations of speech perception. O. M. Kolesnykova developed methodological principles of teaching listening with the use of technical tools. David Nunan is the author of works on English as a second language methodology, particularly in the aspect of developing listening skills. Stephen Krashen proposed the “Input Hypothesis,” which is fundamental for understanding listening development. Michael Rost is one of the leading researchers on listening in language learning and the author of *Teaching and Researching Listening*. Jack C. Richards investigates the structure of communicative competence and strategies for teaching listening.

The aim of the master’s thesis is to provide a theoretical justification and a practical investigation of the process of developing English-language listening competence in lower secondary school students through the use of modern audio and video learning resources.

To achieve this aim, the following **issues** are addressed in the study:

- the essence of listening competence as a component of foreign language communicative competence;
- the age-specific characteristics of lower secondary school students and their influence on the development of listening skills;
- the pedagogical conditions and didactic principles of effective listening instruction
- the classification and characteristics of modern audio and video resources;
- the psychological and pedagogical effects of their use in the educational process;
- strategies and methodologies of teaching listening with the application of these resources.

Object of the research: the process of developing English-language listening competence in lower secondary school students.

Subject of the research: pedagogical conditions, methodologies, and resources (audio and video materials) for developing listening competence in lower secondary school students in English language lessons.

Research objectives:

1. To analyze the essence of listening competence as a component of foreign language communicative competence.
2. To identify the age-specific characteristics of lower secondary school students and their influence on the development of listening skills.
3. To describe the pedagogical conditions and didactic principles that contribute to effective listening instruction.
4. To characterize modern audio and video resources that can be used for the development of listening competence.
5. To investigate the psychological and pedagogical effects of using media resources in listening instruction.
6. To summarize strategies and methodologies for developing listening skills with the use of audio and video materials.
7. To develop recommendations for the effective use of media in forming English-language listening competence in lower secondary school students.
8. To design and conduct an experimental study, analyze its process, and present the results.

In the course of the research, **the following methods** were applied:

Theoretical methods:

- analysis of scientific, psychological-pedagogical, and methodological literature on the problem of developing listening competence;
- generalization and systematization of scientific approaches;
- modeling of pedagogical conditions for the development of listening skills.

Empirical methods:

- observation of the learning process;
- surveys of teachers and students;
- interviews with foreign language teachers;

- pedagogical experiment (ascertaining and formative stages);
- analysis of students' learning outcomes (completion of listening comprehension test tasks, comparative analysis before and after the use of media resources).

Methods of data processing:

- quantitative and qualitative analysis of experimental results;
- statistical processing of data to verify the effectiveness of the proposed methodologies.

Scientific value of the study lies in clarifying and deepening the understanding of the structure, content, and mechanisms of developing English listening competence in lower secondary school students, as well as in identifying the pedagogical conditions for the effective use of modern audio and video resources in the process of teaching listening. The findings of the study contribute to the further development of the theory of foreign language communicative competence in the context of integrating digital technologies into education.

Theoretical value consists in generalizing and systematizing scientific approaches to the development of listening competence, substantiating the role of age-specific characteristics of lower secondary school students in the process of learning listening, and identifying didactic principles and psycho-pedagogical factors for the effective application of audio and video materials in school practice.

Practical value lies in the development of methodological recommendations for English teachers regarding the organization of listening instruction through the use of modern media resources. The study proposes strategies and methodologies that can be implemented in the educational process of lower secondary school to increase the effectiveness of developing listening competence. The results obtained can be applied in teacher professional development, the creation of teaching materials, and the planning of English lessons.

The structure of the thesis corresponds to the logic of scientific research and consists of an introduction, three chapters (theoretical, theoretical-practical, and practical), conclusions, a list of references, and a summary in English. The conclusions present the relevance of the research topic and a brief scientific overview of the problem.

The first chapter outlines the theoretical foundations of developing English listening competence; the second reveals the pedagogical potential of media resources in teaching listening and substantiates methodological approaches to their effective use; the third chapter describes the experimental research and its results. The conclusions provide a concise summary of the research findings.